

Univerzita Karlova v Praze
Pedagogická fakulta

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

2016

Jana Pšeničková

Univerzita Karlova v Praze

Pedagogická fakulta

Katedra pedagogiky

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Historie a vývoj školy v Chlumu u Sedlčan od jejího založení do současnosti

History and development of the school in Chlum near Sedlčany from its
foundation to present

Jana Pšeničková

Vedoucí práce: PhDr. Veronika Blažková, Ph.D.

Studijní program: Vychovatelství (B7505)

Studijní obor: 7505R008 Vychovatelství

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma Historie a vývoj školy v Chlumu u Sedlčan od jejího založení do současnosti vypracovala pod vedením vedoucího práce samostatně za použití v práci uvedených pramenů a literatury. Dále prohlašuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Praha, 14. dubna 2016

.....

podpis

Na tomto místě bych ráda poděkovala PhDr. Veronice Blažkové, Ph.D. za vedení mé bakalářské práce. Rovněž bych zde chtěla vyjádřit svůj velký dík za podporu svým nejbližším.

ANOTACE

Bakalářská práce zpracovává historii a proměny školy v Chlumu u Sedlčan od doby jejího založení po současnost, dále se okrajově věnuje historii obce Nalžovice a počátkům školství na Sedlčansku, Sedlecku a Voticku. Zaměřuje se zejména na proměny budovy školy v závislosti na historických událostech, dále na její kapacitu, vývoj počtu žactva a fungování zařízení pro předškolní děti. Vychází zejména z prostudovaných školních a obecních kronik a dalších materiálů. Cílem práce je ukázat, že zdejší škola má bohatou historii a tradici a je schopna konkurovat i mnohem větším školám. V roce 2016 uplyne 340 let od pravděpodobného založení zdejší školy. Při této příležitosti bude bakalářské práce využito jako podkladu pro vytvoření informační brožury.

KLÍČOVÁ SLOVA:

Vzdělávání, školství, kronika, učitel, Sedlčansko, základní škola, světová válka.

ANNOTATION

Bachelor thesis processes the history and transformation of school in Chlum, the village near Sedlcany town, since its founding up to present. It is also shortly dedicated to the history of the village Nalžovice and origins of education in Sedlcany, Sedlec and Votice regions. It focuses mainly on changes in school buildings based on historical events. It is also based on school's capacity, the development of pupils' number and operation of facilities for preschool children. The thesis comes out from some studied school and town chronicles and other materials. The aim is to show that the local school has a rich history and tradition and is able to compete with much larger schools. In 2016 it will be 340 years since the possible founding of this local school. On this occasion, this thesis will be used as the source for creating an information booklet.

KEYWORDS:

Education, educational system, chronicle, teacher, Sedlčany region, primary school, world war.

Obsah

1	Úvod	9
2	Obec Nalžovice.....	12
2.1	Základní informace o obci	12
2.2	Historie a současnost Nalžovic a zdejší památky	13
2.3	Osada Chlum.....	15
3	Počátky školství na Sedlčansku a v jeho okolí	18
4	Historie školy.....	24
4.1	Období od vzniku školy do roku 1948.....	24
4.2	Škola v letech 1918-1945	28
4.3	Škola v letech 1945-1990	36
4.4	Škola od roku 1990 do současnosti.....	41
4.5	Vývoj počtu žactva	48
4.6	Zařízení pro předškolní děti	51
5	Závěr.....	53
6	Seznam použitých informačních zdrojů	55
7	Seznam příloh.....	58
	Přílohy	60

1 Úvod

Cílem této bakalářské práce je vytvořit ucelený přehled mapující historii školství v obci Nalžovice, jeho vývoj a proměny až po současnost. Žádná taková práce dosud neexistuje, a proto je pro mě motivací to změnit. Chtěla bych zachytit proměny školy v závislosti na významných událostech v životě školy a celé obce. Bakalářská práce bude zaměřena zejména na proměny budovy školy a na její kapacitu, na vývoj počtu žáků v jednotlivých obdobích a na fungování zařízení pro předškolní děti.

Dalším cílem je poukázat na to, že i v současnosti malá vesnická škola mohla být svého času jednou z nejlepších a nejvýznamnějších škol na Sedlčansku. Chtěla bych ukázat, že i taková škola může dětem nabídnout stejné (ne-li lepší) možnosti jako kterékoli jiné zařízení. V minulosti škole hrozilo zrušení kvůli nedostatku žáků. Snahou Obce Nalžovice, zřizovatele školy, je, aby budova školy neosiřela, zůstala i nadále plná života a součástí dění v obci a pokračovala tak v dlouhé tradici školství v Chlumu, jež započala již v roce 1676.

Škola, především na vesnici, je nejen institucí sloužící k vzdělávání a výchově žáků, kteří ji navštěvují, ale zároveň slouží odjakživa také jako jakési centrum dění v obci. Zařízení se snaží otvírat veřejnosti, pořádá projekty, dny otevřených dveří, spolupracuje s obecním úřadem, Klubem seniorů, s rodiči a dalšími organizacemi, pořádá akce různého zaměření (ve spolupráci se Sdružením rodičů, dětí a přátel školy) – besídky, vánoční jarmark, školní ples, oslavy Mezinárodního dne dětí atd. Někteří rodiče i bývalí žáci se podílejí na vedení zájmových kroužků.

Toto téma jsem si zvolila z osobních důvodů, protože mám ke zdejší škole citové vazby. Sama jsem byla její žákyní, navštěvovala ji řada mých příbuzných a známých. V současné době zde 6. rokem pracuji.

V roce 2016 uplyne 340 let od pravděpodobného založení školy v Chlumu. Při této příležitosti může být práce využito jako podkladu pro zpracování brožurky mapující historii školství v naší obci. Mým záměrem je v budoucnu nabídnout veřejnosti možnost zapůjčit si tuto práci v tištěné či digitalizované podobě. Samozřejmostí bude její umístění mj. na webových stránkách školy a obecního úřadu. Své uplatnění získá také v rámci výuky. Již v minulosti žáci pracovali s digitalizovanými školními kronikami, z nichž budu mimo jiné čerpat i já. Zaměřovali se na konkrétní témata (školní docházka, školní stravování, spolupráce školy s veřejností aj.), zpracovávali je a jsou k dispozici na webovém portálu školy. Myslím, že pro ně bylo přínosné a motivující dozvědět se prostřednictvím vlastního

pátrání něco o škole, kterou navštěvují, a porovnat informace se současností a vlastní zkušeností. Práce o historii a současnosti zdejšího školského zařízení a o jeho proměnách v průběhu času se bude moci využívat především při výuce dějepisu a občanské výchovy.

Úvodní kapitola se stručně věnuje historii a současnosti obce Nalžovice, jež je tvořena několika osadami. Jednou z nich je i Chlum, kde zmiňovaná škola stojí. Další kapitola se okrajově zabývá vývojem školských institucí v regionu, tedy na Sedlčansku, Sedlecku a Voticku. Třetí kapitola je nejobsáhlejší, popisuje historii a proměny chlumské školy od jejího založení až po dobu současnou. Zaměřuje se také na několik aspektů, a to na změny budovy, na její proměňující se kapacitu, stav žactva a na vývoj zařízení pro předškolní děti.

Součástí práce jsou také přílohy obsahující fotografie, tabulku s přehledem počtu žáků v různých obdobích a mapu popisovaného regionu.

Jedná se o kvalitativní výzkum, jenž čerpá převážně z archivních dokumentů. Podle Švaříčka je podstatou kvalitativního výzkumu zkoumání určitého jevu, shromáždění maximálního množství informací, které jsou následně analyzovány, a na základě provedené analýzy vyvozuje výzkumník patřičné závěry. Na začátku tedy nestojí žádné hypotézy či teorie, jež by výzkum měl potvrdit, či vyvracet.¹ „*Hypotézy či teorie vzniklé na základě kvalitativního výzkumu však není možné zobecňovat. Jsou platné právě jen pro vzorek, na kterém byla data získána.*“² Výsledky zkoumání jsou tedy platné pouze pro danou oblast a nelze na jejich základě vyvozovat žádné zobecňující teorie. Jde o metodu induktivní a historicko-srovnávací.

Primárními zdroji informací byly pochopitelně školní kroniky, jejichž záznamy nejlépe vypovídají o poměrech školy a vlastně v celé společnosti daného období. Celkem osm svazků těchto kronik z období 1862 až 1975 vlastní škola v digitalizované podobě a je možno si je zapůjčit. Jejich originály jsou uloženy ve Státním okresním archivu v Příbrami. Zde jsem měla možnost prostudovat i další archiválie související se školou v Chlumu, například Seznam vycházek konaných při pětitřídní obecné škole v Chlumu, Zpěvník pro školu chlumskou, Zápisník o stravování chudé školní mládeže a další. Ve škole je dále

¹ Švaříček, 2007, str. 25

² Švaříček, 2007

uložena kronika z období 1975-1995. Poté přestalo být vedení školní kroniky povinné, začaly se vydávat výroční zprávy pro každý školní rok. Od školního roku 2013/2014 začala po svém nástupu ředitelka J. Procházková kroniku školy opět vést.

Dalším cenným zdrojem pro mou práci byla Pamětní kniha pro obec Nalžovice a školu v Chlumu u Sedlčan, která zachycuje období od roku 1914 do roku 1952. Originál je uložen ve Státním okresním archivu v Příbrami, k dispozici je však kniha v digitální či okopírované podobě k zapůjčení na obecním úřadě. Jejimi kronikáři byli zdejší učitelé. V současné době je psána obecní kronika v elektronické podobě. Informace o škole jsou zaznamenány v pamětní knize zároveň se zápisy o životě v obci a o dění v celé zemi. Nejvýraznější dopad měly na školu události 2. světové války, kdy byla oblast Sedlčanska zabrána vojsky SS, řada obyvatel byla vysídlena a ani budova školy nebyla ušetřena. Materiálem, do něhož jsem měla možnost nahlédnout v Městském muzeu Sedlčany, byla Kniha cti pro školu chlumskou z roku 1837 a Matrika školy se záznamy ze školních let 1931/32 a 1937/38. Některé dokumentační materiály jsou uloženy ve školním archivu, převážně se jedná o fotografie. Údaje jsem také čerpala z výročních zpráv školy a kroniky mateřské školy. Velmi přínosné byly rovněž publikace Č. Habarta o Sedlčansku, Sedlecku a Voticku, jež sloužily jako sekundární zdroje.

2 Obec Nalžovice

2.1 Základní informace o obci

Obec Nalžovice se rozkládá v bývalém okrese Příbram na jihozápadě Středočeského kraje přibližně 6 km severozápadním směrem od města Sedlčany, tedy v regionu zvaném Sedlčansko. Dříve byla nalžovická obec tvořena třemi katastrálními obcemi: nalžovickou, podhájskou a křepenickou. Od 1. ledna 1923 se Křepenice staly samostatnou místní obcí.³ V současnosti je obec tvořena osadami Nalžovice, Chlum, Nalžovické Podhájí, Nová Ves, Hluboká a Oboz a místními částmi Červený, Pazderny, Baňov, Častoboř a Sejce. Správní území o výměře 1 565 ha se rozkládá v oblíbené rekreační oblasti vodní nádrže Slapy.

Trvale zde žije 582 občanů. Počet obyvatel se v posledních letech zvyšuje díky výstavbě rodinných domů. V letních měsících počet obyvatel značně stoupá díky rekreantům, zejména v blízkém okolí řeky Vltavy v osadách Sejce, Častoboř a Oboz.

Okolí obce patří mezi vyhledávané cíle turistů a rekreantů. Unikátní příroda si zaslouží být chráněna, a tak zde v katastru obce Nalžovice na vrchu Drbákov s nadmořskou výškou 490 m. n. m byla již v roce 1933 vyhlášena národní přírodní rezervace Drbákovské tisy. Území této přírodní rezervace bylo v roce 1977 ještě rozšířeno o oblast Albertových, původně Bílých, skal. Nyní se rezervace Drbákov-Albertovy skály rozkládá na celkové ploše 64, 29 ha a chrání jedinečný ekosystém prosluněných skal pravého toku řeky Vltavy. Zdejší skalnatým terénem vede poměrně náročná, asi 7 km dlouhá, naučná stezka s několika vyhlídkami na Vltavu a její malebné okolí, která vznikla přibližně v roce 1987 zásluhou pana Karla Bartůňka. Jeho spolupracovníkem a pokračovatelem se pak stal pan František Veselý, zvaný Robin. Na trase je umístěno celkem 11 informačních tabulí o zdejší přírodě. Cenné jsou zachované přirozené listnaté lesy, nejcennější jsou však zdejší tisy červené. Právě větvička tisu se dostala do znaku obce Nalžovice. Z dalších vzácných rostlin můžeme jmenovat například prstnatec Fuchsiův, koniklec luční, prvosenku jarní, jaterník podléšku, lilii zlatohlávek, chrpu chlumní, tařici skalní aj. Žijí zde i vzácní

³ Habart 1994

živočichové jako ještěrka zelená, užovka hladká, cikáda chlumní, mlok skvrnitý, včelojed lesní, výr velký a různé druhy motýlů.⁴

Pokud hovoříme o Nalžovicích, je nutno zmínit zároveň také Chlum. Obě osady totiž leží v těsné blízkosti a jedna plynule přechází v druhou. Nalžovice a Chlum se rozkládají kolem silnice spojující Sedlčany s Dobříší a dále s Prahou. Kdysi Chlum a Nalžovice rozděloval potok Musík – Nalžovice se rozkládaly na jeho levém břehu a Chlum na pravém. To však již dnes tak zcela neplatí.⁵ Díky přibývajícím zastávkám došlo k propojení obou osad a pouze místní vědí, kde končí Chlum a začínají Nalžovice. Většina významných budov obce se ne zcela logicky nachází v osadě Chlum, jako například budova obecního úřadu, pošta i škola. A tak Obecní úřad Nalžovice sídlí v Chlumu, pošta Nalžovice rovněž a nejinak je tomu i se školou.

Dále je občanům k dispozici obchod se smíšeným zbožím, dvě restaurace, kosmetický salón či kadeřnictví. V budově obecního úřadu sídlí rovněž obecní knihovna. Ke sportovnímu vyžití a k odpočinku slouží zejména areál zámeckého parku, jenž v posledních letech prošel znatelnými úpravami, využívá ho také škola. V obci také fungují místní spolky, nejaktivnějším z nich je bezesporu Česká hasičská jednota Nalžovice. Dále je aktivní hokejové družstvo HC Bubák Chlum či Myslivecké sdružení Luhy.

2.2 Historie a současnost Nalžovic a zdejší památky

Název obce je odvozen od jejího zakladatele, vladky Nelžeje. „*Osada jmenovala se zprvu Nelzejovici, později Nelzejovice a Nalzejovice, z čehož zkrácením povstal nynější název Nalžovice.*“⁶ Jeho následovníci nechali vystavět u svého statku ve 14. století tvrz ohraničenou příkopy a opevněnou valem. Až v 2. polovině 17. století se Nalžovice staly samostatným statkem poté, co je zakoupil Jan Kryštof Köppl z Adlersberku. Přestavba tvrze na zámek byla dokončena za Mikuláše Franchimonta z Frankenfeldu. Jeho barokní zámek měl podobu mohutné dvoupatrové budovy obdélníkového půdorysu s mansardovou střechou a čtyřhrannou věžičkou. Postranní části zámku byly jednopatrové. Antonín Alexander

⁴ Juřík, 2012

⁵ Habart, 1994

⁶ Habart, 1994, s. 164

Franchimont z Frankenfeldu, syn Mikuláše, pak nechal nedaleko zámku v letech 1690 až 1694 vystavět mešní kapli Panny Marie Bolestné (Bolestné Matky boží). Do kaple byla umístěna socha Bolestné Panny Marie. Když 13. dubna 1709 zemřel, jeho majetek a panství připadly jeho dcerám. Nalžovice a Chlum zdědila nejstarší dcera, Josefa Konstancie, která se provdala za Františka Antonína Koniaše (někdy také uváděného jako Koňase) z Vydří. Právě on se mimo jiné zasloužil o založení školy v Chlumu. Jeho jediný syn, František Josef, se narodil až po otcově smrti 7. února 1717. Po Františkově předčasné smrti v nedožitých 24 letech odkázala jeho matka zámek svému synovci, Janu Václavu Alsterloviz Astfeldu. Během jeho zdejšího působení prošla budova zámku v letech 1750 - 1760 dalšími úpravami a nabyla přibližně podoby, jakou známe dnes.

Následně zdědila Nalžovice Jindřiška, dcera J. V. Alsterla. Ta je však záhy prodala rytíři Kajetánu Milotovi Hruškovskému z Hrušova. Po rodu Hruškovských se zdejší majitelé často střídali. Roku 1821 patřily Nalžovice rodu Scharffenstein-Pfeilům. V roce 1832 vyhořela zámecká kaple, podařilo se zachránit víceméně jen mariánskou sochu, která byla po dalších 36 let umístěna v chlumském kostele. Kaple byla sice poměrně brzy opravena, ale k úplnému dokončení došlo až v letech 1855 – 1859. Po požáru byla k budově kaple přistavěna ještě hrobka. V současné době je kaple majetkem soukromého majitele a je prázdná.

Alfred z rodu Scharffenstein-Pfeilů se zasloužil roku 1879 o výstavbu špitálu na Chlumu, z něhož později vznikla chlumská škola. Po něm převzal Nalžovice synovec Vojtěch Widmann, který je následně r. 1924 prodal manželům Brusákovým. Po jejich rozvodu Libuše Brusáková-Bartošová od svého exmanžela odkoupila půlku zdejšího majetku a prodala jej kněžně Eleonoře Schwarzenbergové, která byla provdána za hraběte Zdeňka Radoslava Kinského. Poté zámek a velkostatek v Nalžovicích vlastnil František Schwarzenberg, jenž pocházel z orlické větve rodu Schwarzenbergů.

Život v Nalžovicích byl silně ovlivněn událostmi druhé světové války. Obec tehdy byla vyhlášena součástí vojenského cvičiště SS a zdejší obyvatelé byli nuceni se 31. října 1943 vystěhovat. V průběhu 2. světové války byl zámek Schwarzenbergům zabaven Němci a sloužil jako sídlo nejvyššího soudu příslušníků SS z celé Evropy. Zde odsouzení byli popravováni zastřelením přímo u zdi zámeckého parku. Po válce zámek obsadila Rudá armáda. Zámecká kaple byla využívána jako sklad munice.

Zámek byl v roce 1948 Schwarzenbergům zkonfiskován státem a v budově byl zřízen domov důchodců. V roce 1986 zde začal fungovat ústav sociální péče pro mentálně postižené dívky. Po roce 1989 byl zámek vrácen do vlastnictví Schwarzenbergům, od nich budovu zakoupil Krajský úřad Středočeského kraje. V současné době poskytuje Nalžovický zámek, p.s.s. sociální služby v oblasti bydlení pro osoby se zdravotním postižením, nabízí možnost chráněného bydlení ve dvou domech a zároveň umožňuje práci v terapeutických dílnách různého zaměření.

Před zámkem stávala na vyvýšeném návrší pískovcová socha svatého Jana Nepomuckého na cihlovém podstavci s obrazy. Postupem času však socha zmizela. 12. 5. 2007 byla na původní místo navracena nově vytvořená socha a slavnostně vysvěcena. U zámeckého parku býval pivovar založený před 17. stoletím, jehož zásobila chmelem chmelnice u Nalžovic. Ta byla zrušena r. 1800. Naposledy se zde vařilo pivo r. 1904. Později zde stávala budova hostince „V Pivovaře“. Naproti se nacházela bývalá vinopalna, v níž svého času sídlila školní učebna.

2.3 Osada Chlum

Jméno osady Chlum pochází z původního významu slova *chlum*: *zalesněný kopec, návrší, vrch*. V dávných dobách zde stávala tvrz, dokonce možná ještě dříve než v sousedních Nalžovicích. Byla od zbytku vsi oddělena hlubokým příkopem a chráněna příkrým svahem. Nedaleko ní stával poplužní dvůr, v němž sídlili vladykové z Chlumu. Kromě dvora vladyků z Chlumu zde býval ještě druhý dvůr, jenž náležel ve 14. století vladykům z Jedle. Koncem 15. století připadl Chlum s Nalžovicemi Bohuslavu Břekovcovi staršímu z Ostromeče. Ten obě vesnice připojil k Červenému Hrádku u Sedlčan. Po roce 1518 tvrz na Chlumu zanikla, po r. 1545 existoval už jen poplužní dvůr. Roku 1575 koupila dvůr Žofka Břekovcová z Hostovic, která tímto připojila Chlum k Nalžovicům a od té doby Chlum a Nalžovice patří neodmyslitelně k sobě.⁷

Farní kostel svatého Václava je nejvýznamnější památkou Chlumu. Tato původně gotická stavba stojí na mírném návrší a již z dálky je dobře viditelnou dominantou vesnice. Do výšky

⁷ Habart, 1994

se nad Chlumem tyčí mohutná dvojposchod'ová věž s cibulovitou střechou. Přesná data o době, kdy byl kostel postaven, chybějí. Jeho existence se však připomíná od 1. poloviny 14. století. V roce 1790 prošla stavba barokními úpravami a kostel nabyl zcela odlišné podoby. Během 1. světové války byly zabaveny kostelní zvony, kromě zvonu „Barborka“ z r. 1772. Obyvatelé Chlumu a okolí uspořádali sbírku a za získané peníze pořídili v r. 1929 dva nové zvony, „Václava“ a „Jana“.⁸ Bývalý majitel velkostatku v Nalžovicích, František Brusák, pak daroval kostelu další zvon, jenž dostal po svém dárci jméno „František“. Obdobná rána pak postihla chlumské zvony i během okupace v r. 1942, kdy byly zdejší zvony „Václav“, „Jan“ a „František“ zabrány německými úřady pro vojenské účely a nebyly navraceny. Stejný osud potkal i zvon z nalžovické kaple.⁹ V kostele dodnes probíhají pravidelně mše každou neděli a při významných křesťanských svátcích, dále pohřby, křty, svatby či koncerty.

Za zmínku stojí křídlové schodiště se sochami představujícími svatého Gotharda a svatého Tadeáše. U hřbitovní zdi stojí rovněž socha sv. Felixe, který sem byl r. 1893 přesunut z prostranství u školy. V bezprostřední blízkosti kostela se rozprostírá hřbitov. Roku 1765 zde byla vystavěna kostnice. Za morové epidemie r. 1772 muselo být vybudováno navíc ještě morové pohřebiště. Na okraji hřbitova zřídil r. 1879 Alfréd Scharffenstein-Pfeil chudobinec. Naproti kostelu stojí jednopatrová fara, v níž se vystřídal nespočet farářů. Od r. 1859 zde působil Beneš Metod Kulda, významný český kněz, spisovatel a sběratel lidové tvorby. Na Chlumu založil farní knihovnu. Stal se vikariátním tajemníkem, posléze vikářem a okresním školním inspektorem sedlčanského kraje.¹⁰

Další významnou stavbou nacházející se v centru obce je budova školy, o níž pojednává samostatná kapitola. Vedle školy stojí od r. 1921 památník vojákům padlým za 1. světové války. Pomník má podobu jakési kamenné mohyly, na níž je umístěna pamětní deska se jmény 34 vojáků, kteří padli ve válce.¹¹

Hovoříme-li o významných budovách Chlumu, nelze nezmínit budovu lihovaru z r. 1914, který byl postaven na popud tehdejšího starosty Jana Tomáška. Za druhé světové války

⁸ Habart, 1994

⁹ Pamětní kniha pro obec Nalžovice a školu v Chlumu u Sedlčan, 1914-1952

¹⁰ Habart, 1994

¹¹ Pamětní kniha pro obec Nalžovice a školu v Chlumu u Sedlčan, 1914-1952

„z budovy družstevního lihovaru v Chlumu vybudovali Němci věznici. Stroje z lihovaru byly odvezeny, místnosti předělány na betonové cely, v nichž byli vězněni němečtí vojáci. Z části budovy byly zřízeny velké betonové místnosti, v nichž byla odvěšivárna pro něm. vojáky. Jak zdejší obyvatelé vypravují, připravovali prý zde Němci plynové komory. To však nebylo úředně potvrzeno.“¹² Během roku 2004 byly orgány celní správy zjištěny daňové trestné činy v souvislosti s provozem zdejšího lihovaru. Od té doby je budova opuštěna a postupně chátrá.

¹² Pamětní kniha pro obec Nalžovice a školu v Chlumu u Sedlčan 1914-1952, s. 138

3 Počátky školství na Sedlčansku a v jeho okolí

První školy, které vznikly na našem území už v 10. století, byly školy církevní. Jednalo se o školy farní, které dlouho měly podobu tzv. nedělní školy a zaměřovaly se zejména na trivium, tedy na čtení, psaní a počítání. Dále to byly školy klášterní, zakládané při kláštorech mnišskými řády, zejména řádem Benediktýnů, Premonstrátů a Dominikánů, a školy katedrální, které byly zřizovány v sídlech biskupů.¹³ Našemu regionu nejbližší byly klášterní školy v Milevsku, Louňovicích pod Bláníkem a v Benešově. Dalším typem škol byly školy městské, někdy označované jako partikulární, jež se začaly objevovat v průběhu 13. století. Ve 14. století existovala v sedlčanském kraji pouze jediná škola, a to v Sedlčanech.

Zmínky o sedlčanské škole jsou datovány do roku 1352. Sedlčanská škola byla latinská gymnaziálního typu. Ve výuce byl kladen důraz především na osvojování latiny. Zdejší učitelé byli absolventy univerzity a splnili profesorské a doktorské zkoušky (bakaláři). Bakaláři a správce školy byli v té době jmenováni rektorem pražské univerzity. Kromě bakalářů vypomáhali ve škole také učitelé-varhaníci s výukou církevní hudby.

V 15. století následně vznikla farní škola ve Voticích, přesnější údaje o jejím založení však nejsou dochovány. Nevyučovala se zde latina, učitelé byli voleni církevními úřady a o jejich jmenování či propouštění rozhodovali především místní faráři.¹⁴

Během 16. století vznikly další farní školy v Borotíně, Sedlci, Prčici, Jesenici, Krásné Hoře, Kosově Hoře, Dublovicích, Kamýku nad Vltavou a Neustupově. Přesnější záznamy o těchto školách neexistují. O školách, které byly zřizovány v průběhu následujícího století, již máme k dispozici podrobnější informace. V té době existovalo celkem 19 farních škol v následujících osadách: Sedlčany (změna z latinské městské školy na farní), Dublovice, Chlum, Počepice, Petrovice, Kamýk, Krásná Hora, Kosova Hora, Nechvalice, Sedlec, Borotín, Prčice, Jesenice, Nadějkov, Votice, Arnoštovice, Jankov, Vrchotovy Janovice a Neustupov.

¹³ Vališová, Kasíková, 2011

¹⁴ Habart, 1998

Kromě sedlčanské dvojtřídní školy se jednalo o „jednotřídky“. Mnohé z těchto škol zanikly během třicetileté války. Znovu obnoveny byly až koncem 17., popř. počátkem 18. století.

V 18. století se tři ze škol vzniklých v 17. století staly dvoutřídními – v Jesenici (od r. 1763), ve Voticích (asi r. 1795) a v Arnoštovicích (od r. 1798). Dvoutřídní byla od počátku škola v Sedlčanech, celkem tedy byly 4 dvoutřídní školy.¹⁵

Ostatní školy zůstaly i nadále jednotřídními a navíc vzniklo 7 dalších nových škol – ve Sv. Janě, Červeném Újezdě, Šlapánově, Ouběnicích, Olbramovicích, ve Střezimíři a v Martinicích. Počet škol všech typů nyní stoupl na 26.

Významná byla v oblasti školství zejména reforma provedená za vlády Marie Terezie v roce 1774 na návrh J. I. von Felbigera. Jednalo se o Všeobecný školní řád pro německé normální, hlavní a triviální školy ve všech císařsko-královských dědičných zemích. Touto reformou byly zavedeny tři druhy škol. Normální školy byly zřizovány v zemských hlavních městech, v každé zemi tedy byla jen jedna. Hlavní školy vznikaly v krajských městech. Ve školách triviálních se vyučovalo zejména čtení, psaní a počítání a spravovaly je obce, proto také později nesly označení „obecné“.¹⁶

Pro rozvoj českého školství bylo obzvlášť významné 19. století, zejména jeho 2. polovina poté, co byly vydány nové školské zákony. Počet tříd jednotlivých škol se zvýšil a začaly vznikat školy měšťanské a odborné. Po roce 1800 vznikly další jednotřídní školy: v Radíči (r. 1812), ve Vojkově (r. 1814), v Myslkově (r. 1819), ve Zvíroticích (r. 1822), v Osečanech a v Drachkově (r. 1833), v Jetřichovicích (r. 1839), v Obděnicích (r. 1863) a v Budeníně (r. 1868). Nyní tedy bylo na Sedlčansku, Sedlecku a Voticku 35 škol, z toho 31 jednotřídních a 4 dvoutřídní.

Celá řada škol navýšila počet tříd na dvě, včetně školy v Chlumu v r. 1861. Celkem tedy existovalo 23 dvoutřídních škol místo dosavadních 4. Začaly vznikat dokonce i školy se 3 třídami, konkrétně v Počepicích (asi r. 1857), v Sedlci a Voticích (r. 1860), v Jesenici (r. 1864), v Kosově Hoře a v Petrovicích (r. 1865). Sedlčanská škola měla přibližně od r. 1845 tři třídy, od r. 1850 čtyři třídy a od r. 1860 byla její kapacita navýšena na 5 tříd.

¹⁵ Habart, 1998

¹⁶ Vališová, Kasíková, 2011

Označovala se jako škola „hlavní“. V květnu 1869 byl vydán základní školský zákon upravující elementární školství, jímž byly zavedeny školy obecné a měšťanské.

Kolem roku 1870 učilo na těchto školách 67 učitelů. Po roce 1870 začalo škol rapidně přibývat. Nové jednotřídní školy vznikly v Kosobudech (r. 1892), ve Velkých Heřmanicích (r. 1896), v Meznu (r. 1897) a v Bedřichovicích (r. 1899), dvoutřídní školy byly zřízeny ve Vysokém Chlumci (r. 1881), v Krašovicích (od r. 1896 jednotřídní, od r. 1898 dvoutřídní), ve Smilkově (r. 1897), v Odlochovicích (r. 1898) a v Prosenicích (od r. 1898 jednotřídní, od r. 1900 dvoutřídní). Při dvou školách vznikly tzv. „expositury“ (pobočky) – r. 1898 v Úklidě k jesenické škole a o rok později v Hrazánkách ke škole v Petrovicích.

Nově přibýly pokračovací živnostenské školy: v Sedlci (r. 1890), ve Voticích (r. 1892) a v konečně i v Sedlčanech (r. 1893). Zde svou činnost v roce 1887 zahájila také škola hospodářská. Vznikly také dvě opatrovny pro předškolní děti, nejprve v Radíči roku 1896 a poté v Sedlčanech v roce 1898. Ve školách nadále docházelo k četným změnám, zejména co se týče rozšiřování tříd. Vše vyvrcholilo vznikem měšťanských škol v Sedlčanech (pro chlapce od r. 1890, pro dívky od r. 1897) a ve Voticích (chlapecká i dívčí od r. 1898).¹⁷

V roce 1900 vyučovalo na obecných školách už 164 učitelů, na měšťanských školách 2 ředitelé a 14 odborných učitelů. *„Mimo to byli ještě 2 katecheti a po zavedení nového předmětu na školách – žen. ruč. prací – i učitelky industriální. Přibýlo tedy od roku 1870 obecných škol 13 se 3 expositurami, 4 měšťanské školy, 2 opatrovny a 4 odborné školy (1 hospodářská a 3 živnostenské pokračovací). Počet učitelů se skoro ztrojnásobil: vzrostl ze 67 na 180 (kromě ind. učitelek).“*¹⁸

20. století bylo opět obdobím rozkvětu škol. V Kvasejovicích byla r. 1910 zřízena jednotřídní škola, vznikly 3 další expositury – r. 1910 v Hrachově (od r. 1920 jako samostatná jednotřídka), r. 1912 v Heřmaničkách a r. 1923 v Libenicích. Expositura v Úklidu byla r. 1919 přeměněna na samostatnou dvoutřídní školu. V některých školách byly zřízeny nové měšťanské školy, počet tříd byl někde redukován, jinde naopak vzrostl. Dohromady existovalo 45 obecných škol a 5 expositur se 168 třídami a 5 měšťanských škol

¹⁷ Habart, 1998

¹⁸ Habart, 1998. s. 64

s 15 třídami. Po roce 1920 se objevily lidové školy hospodářské (r. 1921 v Sedlci a Jankově, r. 1923 ve Voticích a r. 1925 v Borotíně). V Krásné Hoře (r. 1907), v Kosově Hoře (r. 1912) a v Borotíně (r. 1922) vznikly pokračovací živnostenské školy. Po zrušení opatrovny v Radíči roku 1901 dospěla k svému zániku i sedlčanská opatrovna (r. 1924).

Události následující po 1. světové válce velmi negativně ovlivnily chod škol. Kvůli úbytku žáků musely být téměř všude zrušeny některé třídy nebo pobočky. To se týkalo i školy v Chlumu. Ve školním roce 1925/26 zde ubyly 4 pobočky. Ne všude na tom však byly školy bídně: v Krásné Hoře naopak přibýly pobočky při obecné škole a stejně tak i při školách měšťanských ve Voticích a Jankově.

Celkem ve školním roce 1925/26 fungovalo 48 obecných škol a 2 expositury, tedy 135 tříd. Na obecných školách vyučovalo 150 učitelů, na měšťanských školách 51 učitelů, celkem tedy 201 učitelů. Co se týče počtu žáků, obecné školy navštěvovalo podle dochovaných údajů 5093, do měšťanských škol docházelo 1425 žáků, do IV. ročníku chodilo 35 žáků. Celkový počet žáků ve školním roce 1925/26 byl 6555 žáků. V porovnání s údaji z r. 1920 ubylo 2894 žáků (30,8 %). Největší úbytek žáků postihl školu v Radíči. Pouze na 6 školách se v tomto období počet žáků nepatrně zvýšil.¹⁹

Dosud jsme se nezmiňovali o školní docházce. Ještě ve druhé polovině 19. století byla docházka žáků do školy dosti bídná. Situace se začala zlepšovat, i když velmi pomalu, až po vydání školských zákonů. Závažnost problematiky školní docházky dokládají následující slova: „*Vždy smutným zjevem bývalo, že se mnozí rodiče museli tresty donucovati, aby své děti řádně do školy posílali. ... Musily školní úřady v posledním roce (1925-26) uložit 78 pokut v částce 1052 Kč 80 h; při tom jedině tj. potěšitelné, že nedošlo ani k jedinému trestu vězením.*“²⁰

Překážkou pro řádnou docházku do školy bývala často chudoba rodin, děti často musely chodit do služby nebo pracovat v hospodářství. Nemajetným rodinám se v zimním období nabízela pomoc: probíhaly sbírky oblečení a dětem byly poskytovány zdarma alespoň polévky, na které přispívaly různé spolky, Okresní péče o mládež, Československý červený kříž apod. Děti z chudých rodin skutečně neměly jednoduchý život. Dnešní žáci by se do

¹⁹ Habart, 1998

²⁰ Habart, 1998, s. 66

jejich situace vžívali asi jen stěží. Pro dnešního člověka je takováto představa o životě dítěte nepředstavitelná. „*Těžce duše pracuje, když tělo strádá; málovýsledná jest snaha po zlepšení prospěchu, když do škol přicházejí děti již unavené. Děti, které musí denně vstávat před 6. hodinou, aby včas do školy přišly, které 6 – 8 hodin vysedají ve škole a velmi často jen suchým chlebem se posilují, pozdě domů se vracejí, nuzně přebývají, často ve tmavých komorách, řezáčích i ve chlévech přespávají (služebné děti) – takové děti ve škole spíše si odpočívají a jsou lhostejné k učení i ke všem projevům.*“²¹Nápravu situace mělo přinést zřízení školních internátů, kde by děti měly dostatek jídla, odpovídající hygienu a lékařský dohled. Pro zlepšení hygienických návyků byla do škol pořízena mýdla, ručníky, kartáčky na ruce a kartáče na oblečení, k dispozici byly žákům také umývárny.

Všechny školy disponovaly žákovskými a učitelskými knihovnami, v některých školách byly zaváděny meteorologické stanice. Mnohé budovy škol si žádaly opravy a úpravy. Tělocvična, tak jak ji známe dnes, byla jen ve třech školách. V ostatních se absence tělocvičny řešila tak, že se v učebně dle aktuální potřeby prostě odsunul nábytek. Do 12 škol byla v této době zavedena elektřina, ústřední topení měla pouze škola v Sedlčanech. Jen ve 4 školách fungoval vodovod, 11 škol dokonce nemělo ani studnu a voda se do školy musela nosit. Zajímavostí je fakt, že téměř u žádné školy nechyběl včelín. Snahou bylo zřídit ve všech školách rádiové stanice. Problematické bylo vyučování, jak bychom řekli dnes, praktických předmětů, pro něž chyběly zvláštní odborné učebny vybavené patřičným náradím a materiálem. Pomůcky si do školy nosili pouze žáci z dobře situovaných rodin.

Že učitelé byli velmi činní a aktivní, dokládá následující výčet aktivit v průběhu jednoho roku: „*Besed vykonáno v posledním roce 159 (92 pro rodiče, 67 pro žáky), žákovských divadel bylo 40, loutkových představení 60, zvláštních oslav a vzpomínek 115, vycházek poučných a tělocvičných 775, výletů 45, výstav 7. Pojištění žáků proti úrazu zavedeno je dosud jen na 24 školách, zato střežení na všech.*“²²

Další vývoj školství obecně byl jako doposud ovlivňován zejména politickou situací a významnými událostmi zasahujícími celou naši zemi. Jisté však je, že naprostá většina

²¹ Habart, 1998, s. 66

²² Habart, 1998, s. 67

venkovských škol postupem času zanikla. Z malých venkovských škol začala většina žáků dojíždět do větších obcí či do Sedlčan. V některých školách byl zachován pouze první stupeň ZŠ. Významné bylo pro Sedlčany a celý zdejší region založení gymnázia. Vyučovat se v něm začalo na podzim 1946. Postupně zde vznikla také obchodní akademie, nyní střední odborná ekonomická škola. V Sedlčanech v současnosti fungují 3 základní školy, přičemž jedna pracuje jako speciální škola pro výchovu a vzdělávání dětí s lehkým mentálním postižením.

4 Historie školy

4.1 Období od vzniku školy do roku 1948

„Chlumská školní obec je velice rozlehlá. Patří k ní kromě Chlumu a sousedních Nalžovic tyto osady a samoty: Kňovice, Kňovičky, Úsuší, Červený (část Chlumu) a Červený (část Nalžovic), Vrah, U Kubička, Hluboká Přední a Zadní, Luhy, Hájovna, Sejce, Častoboř, Křepenice, V Pekle, Nová Ves s Pazdernami a Račany, Podháji Nalžovické, Baňov, Dražky, Výrov a Oboz.“²³

Zakladatelem školy v Chlumu u Sedlčan byl pravděpodobně roku 1676 František Koniáš (někdy zvaný Koňas) z Vydří. V té době se zdaleka nejednalo o školu v pravém slova smyslu. Tehdejší jednotřídní škola neměla stálou budovu, výuka probíhala po chalupách. Až na konci 18. století byla zřízena škola v budově špitálu svatého Felixe, jež v roce 1679 založila Františka Macmahonová, roz. Franchimontová. Objekt se nacházel v týchž místech jako současná škola. U školy stávala socha sv. Felixe, která byla r. 1893 přemístěna ke zdi místního hřbitova, kde stojí dodnes. Prvním zdejším vyučujícím bývá uváděn učitel Krása v r. 1735, jména jeho případných předchůdců neznáme. Jeho následovníkem byl Jakub Royt, jenž zde působil jako učitel v polovině 18. století. V otcových stopách pak pokračoval syn František, převzal po něm školu a založil zde rodinu. Dále se řízení školy věnoval Jakub Škach, od 15. prosince 1836 pak František Semanský.

Ve školách 19. století nesměla chybět Kniha cti, tzv. Zlatá kniha, a Kniha hanby. Do Knihy cti učitelé zapisovali příkladné a pilné žáky, do Knihy hanby pak prohřešky žáků. I na chlumské škole byla založena Zlatá kniha. Zakoupil ji Antonín Wang, velkostatkář z Kňovic roku 1837. V úvodu knihy bylo napsáno věnování: *„Milé děti! Přináším vám krásnou knihu pro školu vaši, do kteréž se jména těch zaznamenávají, kteří se dobrými mravy a pilností vyznamenávají. Dejž vám dobrotivý Bůh sílu, abyste – když ne všechny – aspoň největší část této cti dosáhly, a abyste, když se v době vašeho do školy chození tak vyznamenáte, někdy nábožní, vycvičení a hodní lidé byli. To vám přeje k tomuto daru ze srdce Antonín Wang. V Kňovicích dne 4. dubna 1837“²⁴*

²³ Habart, 1998, s. 100

²⁴ Habart, 1998, s. 98

V průběhu každého školního roku se ve škole připravovaly oslavy řady významných událostí, např. výročí vlády Františka Josefa I., oslava jeho narozenin a jmenin, jmeniny a narozeniny císařovny a královny Alžběty Bavorské, zvané Sissi, následně bylo připomínáno výročí jejího zavraždění. Po úmrtí Františka Josefa I. se oslavovaly narozeniny a jmeniny nového panovníka, Karla I., a jeho ženy Zity. Každoročně se také připomínala památka J. A. Komenského. Zavedeny byly tzv. stromkové slavnosti. V květnu či červnu se na konci školního roku odbývaly zkoušky z náboženství. Z důvodu stoupajícího počtu žáků musela být zdejší škola rozšiřována. Výuka musela být poměrně často přerušována z důvodu šíření epidemií, nejčastěji se jednalo o epidemie chřipky, záškrtu, spály, neštovic, cholery, spalniček, dusivého kašle či příušnic. Také rodiny, v nichž dítě onemocnělo, musely dodržovat karanténu. Tím pádem byl ve škole zaznamenáván prudký pokles školní docházky. Ve škole musela být provedena desinfekce. Nezřídka byla tato onemocnění smrtelná. Za tím účelem prováděl ve školách prohlídky okresní dětský lékař a děti také byly očkovány.²⁵

Chudým žákům přispívaly na školní pomůcky, ošacení a obědy různé spolky. Byly také pořádány „ošacovací“ sbírky. Od roku 1905 bylo do škol zavedeno stravování chudé mládeže. Stravování žáků zabezpečovala po několik let manželka řídícího učitele J. Dortová. Školy se často potýkaly s nedostatkem paliva. Nejtěžší doba nastala pro všechny v období první světové války, jejíž události ovlivnily veškeré dění v naší zemi.

Významná změna pro chlumskou školu nastala v r. 1861, doposud jednotřídní škola byla přeměněna na dvoutřídní. Na jaře následujícího roku se začalo na základech stávající školy se stavbou nové jednopatrové školy. Stavbu řídil stavitel František Tenc ze Sedlčan. V období stavebních úprav bydlel učitel ve vinopalně a výuka probíhala v pronajaté místnosti domu č. p. 35. Řídícím učitelem se stal F. Semanský. 14. května 1869 byl vydán základní školský zákon upravující elementární školství (tzv. Hasnerův zákon, květnový zákon či velký říšský zákon).²⁶ V srpnu 1873 proběhla první volba do místní školní rady. Předsedou byl zvolen starosta Nalžovic A. Stroužek. Roku 1875 přibyla v chlumské škole další třída, škola tedy nyní byla trojtřídní, a po učiteli F. Kodetovi nastoupil Vilém Dort.

²⁵ Kronika školy chlumské 1862-1895, Kronika školy v Chlumu 1895-1926

²⁶ Váňová, 1986

Škola získala v roce 1895 povolení vybudovat před budovou novou zahradu a prostor potřebný pro cvičení.

Za svou vynikající práci byl F. Semanský v roce 1866 jmenován „vzorným učitelem školního okresu sedlčanského“, o tři roky později byl zvolen do okresní školní rady. Roku 1883 se mu pak za jeho zásluhy dostalo vyznamenání od samotného císaře. Po své padesátileté záslužné učitelské činnosti zemřel 5. července 1884. Na uvolněné místo byl zatímčím řídícím učitelem jmenován V. Dort. Od 1. ledna roku 1885 bylo do školy zavedeno vyučování ženským ručním pracím. První tzv. industriální učitelkou byla A. Semanská. Od února 1885 se pak V. Dort stal definitivním řídícím učitelem v Chlumu. Během jara 1886 byla postavena a vybavena školní tělocvična, což značně zkvalitnilo výuku tělesné výchovy.

Jako škola čtyřtřídní fungovala chlumská škola od počátku roku 1887, uvažovalo se dokonce o zřízení další třídy, avšak bylo nejprve nutné vybudovat přístavbu. K tomu došlo až o šest let později. Než byla dokončena přístavba, byla místní školní rada nucena pronajmout další prostory. Výuka probíhala provizorně v č. p. 9 v domě rodiny Tomáškových a následovně i v tzv. „šenkovně“ bývalé vinopalny „Oulu“. *„Na místo nynější pronajaté světnice v chalupě na Chlumu pro 4. tř. z rozkazu sl. c. k. o. šk. rady z příčin zdravotních a malého prostoru, pronajala sl. m. školní rada novou světnici, totiž šenkovnu v bývalé vinopalně „Oul“ od velkostatku pro dobu, než-li se přístavba k hlavní budově školní učiní. Místnost tato opět nevyhovuje. Nájemné 50 zl.“*²⁷ 29. září 1892 prohlédl školu úřední okresní lékař a ze zdravotního hlediska zde shledal závažné nedostatky. Nevyhovující byly zejména toalety, třídy byly příliš malé pro vysoké počty žáků, nevhodné byly také lavice a osvětlení. Učebnu v budově vinopalny prohlásil za zcela nevhodnou. Třídy byly nadále kapacitně nedostačující a bylo potřeba zahájit přístavbu. V listopadu 1893 byly dokončeny stavební práce a bylo přichystáno slavnostní vysvěcení. Od 2. ledna následujícího roku se konečně začalo vyučovat ve čtyřech třídách nové budovy, střídavá výuka v bývalé vinopalně byla ukončena. Záměr rozšířit školu o další třídu byl nejprve zamítnut.

²⁷ Kronika školy chlumské 1862-1895

Konalo se několik jednání ohledně zřízení páté třídy a přes řadu námitek bylo nakonec zemskou školní radou usneseno, že bude od začátku školního roku 1895/96 V. třída otevřena. V roce 1898 u příležitosti 50. výročí vlády Františka Josefa I. byla plánována jubilejní výstava, na níž si každá škola měla připravit fotografie a půdorys školní budovy, staré památky ze školy apod. Také škola v Chlumu a její učitelé vystavili řadu dokumentů a předmětů, V. Dort přispěl svými vlastními sbírkami a žáci zdejší školy ukázali své práce.

Od 1. září 1900 byl na školu jmenován zatímním učitelem A. Bulan, jenž byl později ustanoven definitivním učitelem chlumské školy. 24. listopadu 1901 proběhlo v Radíči vysvěcení nově otevřené druhé třídy, kterého se zúčastnili i členové učitelského sboru obecné školy v Chlumu.

Po vzoru Američanů byla zavedena do škol tzv. stromková slavnost, při níž děti vysazují stromy a jsou poučovány o jejich významu v přírodě. Na doporučení c. k. okresní školní rady mají všechny školy na jaře pořádat tyto slavnosti. 7. dubna 1902 se konala stromková slavnost, při níž žáci vysázeli akáty a lípy věnované velkostatkem v Nalžovicích. Tomu předcházela přednáška o významu celé slavnosti a výsadbě stromků.²⁸ „*Poté seřazení žactva. Průvod předcházel prapor. Za ním 60 kolikářů, 20 lopatářů, 10 motykářů, 1 s kladivem, 1 sekerník a pilkář a s 5 konvemi.*“²⁹ V místě zvaném „Višňovka“ nedaleko školy bylo vysázeno 30 lip a 30 akátů. Během osmi let pak žáci vysázeli v rámci stromkových slavností na 240 stromů v okolí školy a v obci.

C. k. okresní školní rada udělila řídícímu učiteli V. Dortovi ve školním roce 1903/04 pochvalu za jeho dosavadní obětavou práci. Významnou událostí pro celou obec a okolí bylo zřízení telegrafní stanice 16. března 1904.

Správcem školy pro školní rok 1909/10 byl jmenován F. Trčka. 28. června 1914 došlo v Sarajevu ke spáchání atentátu na následníka trůnu Františka Ferdinanda d'Este a jeho ženu. 4. července se za oba zemřelé konala zádušní mše, již se zúčastnili všichni žáci, učitelé i členové místní školní rady a obecního zastupitelstva.

²⁸ Kronika školy v Chlumu, 1895-1926

²⁹ Tamtéž.

Obzvláště náročný byl pro všechny školní rok 1914/15. Po vyhlášení mobilizace byli povoláni do služby také dva zdejší učitelé F. Trčka a F. Kimla. Ve škole tedy zůstali pouze 3 učitelé, což s sebou neslo značné komplikace v organizaci výuky v 5 třídách. Řada dětí v tu dobu zameškávala školní docházku kvůli pracím na polích. Žáci při stromkové slavnosti vysadili pod vedením učitelů a dozoru starosty F. Tomáška a radního A. Kubína čtyři lípy a 1 kaštan. Tyto stromy na památku 1. světové války nesly označení „válečné stromy“. I přes panující válku začal školní rok 1915/16 dnem 16. září. Vzhledem k válečnému stavu prudce stoupla cena papíru, tím pádem i sešitů. Proto bylo velmi dbáno, aby se šetřilo papírem a především potravinami, jichž se mezi lidmi nedostávalo. Žáci se zúčastnili sběru kovů pro válečné účely, za což byli odměněni pamětními listy. Velkou ránu pro celou školu představovalo náhlé úmrtí řídícího V. Dorta 13. května 1916. Vdova J. Dortová věnovala škole vycpaniny a sbírky v prosklených skříňkách z pozůstalosti svého manžela. Od 1. června 1916 byl na místo zástupce správce školy zvolen A. Bulan, nejstarší člen učitelského sboru.

21. listopadu 1916 zemřel král a císař František Josef I. Jeho následníkem se stal Karel I. V průběhu ledna a února sužovaly nejen školu, ale i ostatní domácnosti tuhé mrazy a zároveň také nedostatek uhlí. Následkem toho bylo od 15. do 28. února přerušeno vyučování. Definitivním řídícím učitelem zdejší školy byl od 1. 4. 1917 po zemřelém V. Dortovi ustanoven Josef Bydžovský, jenž doposud zastával funkci řídícího učitele v Radíči. V. Dort působil ve zdejší škole dlouhá léta, strávil zde téměř celý svůj život. Za jeho vedení byla škola rozšířena na pětitřídní, byla přistavena velká část budovy, vysázeny stromy v okolí. Byl výborným hudebníkem a preparátorem zvířat. Spravoval rovněž chrámový kůr.³⁰

4.2 Škola v letech 1918-1945

Během každého školního roku pořádala škola celou řadu oslav při různých výročích a příležitostech, jako byly například narozeniny prvního československého prezidenta T. G. Masaryka a jeho nástupců, odkaz J. A. Komenského a M. J. Husa, výročí narození či

³⁰ Kronika školy v Chlumu, 1895-1926, Pamětní kniha pro obec Nalžovice a školu v Chlumu u Sedlčan, 1914-1952

naopak úmrtí skladatelů A. Dvořáka či B. Smetany, spisovatelů J. Nerudy, B. Němcové nebo P. Bezruče, dále se povinně připomínaly narozeniny A. Hitlera. Oslavoval se vznik samostatného československého státu, Den dětí, Den matek, pořádaly se besedy s rodiči, stromkové slavnosti, vánoční besídky, mikulášské nadílky, divadelní představení apod. Žáci se účastnili různých výletů a exkurzí, zapojovali se do soutěží. Téměř v každém školním roce navštívil školu alespoň jednou okresní školní inspektor. Mezi nejvýznamnější inspektory zdejšího okresu patřil L. Heller. Školní docházka byla často narušována epidemiemi různých nemocí, nejčastěji to byla chřipka, spalničky, spála, záškrť, plané neštovice či žloutenka. K největším změnám došlo ve škole v průběhu druhé světové války, kdy byla po řadě nucených změn škola v Chlumu dokonce zrušena.

Nesmírně významný den pro naši zemi nastal 28. října 1918, kdy byl vyhlášen samostatný československý stát. 4. listopadu se konala školní oslava této významné události. 1. května se žactvo zúčastnilo výsadby „lípy svobody“ v Křepenicích.

Důležitou událostí pro školu a celou obec bylo zřízení obecní knihovny. 22. července 1919 byl přijat zákon o zřizování obecních knihoven. *„Na doplnění a prohloubení vzdělanosti všech vrstev obyvatelstva zřizovány buďte politickými obcemi veřejné knihovny s četbou vzdělávací, naučnou i zábavnou, která má skutečnou vnitřní hodnotu.“*³¹ V obci doposud od r. 1904 existovala knihovna Čtenářsko-ochotnického spolku (ČOS). Čtenářsko-ochotnický spolek byl založen 15. května 1904 místními učiteli Františkem Trčkou a Antonínem Bulanem.³² Každoročně spolek sehrál pro místní občany několik divadelních představení. Téměř o dva roky později po založení ČOS se začalo jednat o zřízení obecní knihovny. ČOS dal obci k dispozici svou knihovnu, ale za to požadoval místo člena v knihovnické komisi pro svého předsedu. Bylo zakoupeno 42 knih, spolek Domovina věnoval do knihovny 14 knih. Celkem tedy nově zřízená obecní knihovna disponovala 638 svazky, sídlila ve škole a knihovníkem byl stanoven knihovník ČOS.

Od začátku školního roku 1919/1920 nastoupil do funkce řídícího učitele Jan Řibřid, který byl do té doby správcem školy v Kosobudech. Od roku 1921 vešel v platnost nový zákon

³¹ Pamětní kniha pro obec Nalžovice a školu v Chlumu u Sedlčan, 1914-1952, s. 44

³² Habart, 1994

o správě školství, a tak nová školní rada vystřídala tu dosavadní. Podle nově přijatého zákona mělo být větší zastoupení členů z řad učitelů. Členy školní rady byli zvoleni pan řídící J. Řibřid a učitelé A. Bulan a J. Makuš. Nedílnou součástí nejen kulturního života celé obce, ale i života školního, bylo divadlo. V průběhu každého školního roku byla odehrána divadelní představení, jejichž výtěžek byl obvykle věnován škole na nákup učebních pomůcek.

Vedle školy stojí od r. 1921 památník vojákům padlým za 1. světové války, který byl stejně jako v okolních vesnicích slavnostně odhalen 6. srpna 1922. Stavba byla financována ze sbírky, část byla uhrazena z výtěžku z divadel a 3000 Kč věnoval L. Krása, velkostatkář z Nalžovic. Při slavnostním odhalení promluvil senátor E. Hrubý, hrála kapela z Kladna a v parku byla uspořádána slavnost.

Učitelé byli voleni členy nejrozličnějších spolků. 2. února 1922 proběhla ustavující valná hromada Československého červeného kříže, jehož jednatelem se stal učitel K. Dolejš a pokladníkem učitel A. Bulan. 1. dubna 1926 opustil školu dosavadní pan řídící J. Řibřid. Správu školy prozatím převzal nejstarší člen učitelského sboru a správce školy, V. Průcha. Po vystěhování p. řídícího Řibřida se v opuštěné kuchyni konaly kurzy vaření pro dívky IV. třídy pod vedením slečny Pilátové. V den, kdy J. Řibřid opouštěl Chlum, se konal pohřeb jeho předchůdce, pana řídícího J. Bydžovského. Novým řídícím učitelem byl ustanoven K. Rabiška. 8. prosince 1927 sehráli žáci školy divadelní hru „Krakonošova medicína“ na jevišti Čtenářsko-ochotnického spolku. Čistý výtěžek 300 Kč byl věnován škole.

V srpnu chlumskou školu opustil její dlouholetý a oddaný učitel A. Bulan, nastoupil jako řídící učitel ve Vrchotových Janovicích. Svědomitě se věnoval nejen škole, ale i kulturnímu a sportovnímu vyžití v obci. Na jeho popud byl u školy postaven pomník k uctění padlých vojáků v 1. světové válce. A. Bulan rovněž dlouhá léta aktivním členem hasičského sboru a dlouholetým předsedou a organizátorem učitelské jednoty „Budeč Povltavská“.³³ O jeho nepopíratelných zásluhách v rozličných oblastech jeho činnosti a o oblíbenosti v kolektivu svědčí obsáhlý zápis o jeho osobě v kronice. „*Odešel z naší obce učitel vzorný a pracovník nenahraditelný. ... Byl učitelem pokrokovým. ... O jeho práci*

³³ Pamětní kniha pro obec Nalžovice a školu v Chlumu u Sedlčan, 1914-1952

školní svědčí pomůcky v kabinetech. Spoustu map, obrázků, diagramů zhotovily jeho pilné ruce. Byl též dovedným preparátorem zvířat a mnoho jeho vycpanin uloženo je ve škol. sbírkách Za tu dobu nacvičil a na scénu uvedl celou řadu her. Z výtěžku divadel zakupovány byly knihy a tak vznikla znamenitá knihovna, jakou nemůže se pochlubit žádná obec v okolí. Pro spolek žil. ... Čtenářsko-ochot. spolek pod vedením Bulanovým dlouhá léta byl jediným průkopníkem kultury v naší obci. ... My na zdejší škole ztratili jsme v něm kolegu úpřímného, obětavého, ochotného pomoci, poraditi každému a v každé době. Jméno Bulanovo zůstane jistě dlouhá léta v paměti zdejších občanů. Pisatel těchto řádků přeje drahému příteli na novém působišti mnoho zdaru, aby ještě dlouhá léta k blahu svých bližních pracoval.“³⁴

V průběhu srpna a září 1930 proběhly opravy budovy školy a poté byla škola nabílena. „Protože zápach ze záchodů naplňoval celou budovu školní, zřízena byla řádná žumpa na dolejší zahradě, do níž výkaly vedeny cementovými rourami o průměru 30 cm.“³⁵

5. června 1932 proběhlo za účasti okresního školního inspektora Ludvíka Hellera zasedání zastupitelstva obce Nalžovice při příležitosti projednání záležitosti zřízení měšťanské školy v Chlumu. 8. října předložil komisi architekt K. Švagr své stavební plány. Kvůli častému nedostatku pitné vody byla ve školním 1934/35 vyvrtána studna a následně byla opatřena pumpou.

Zemská školní rada povolila otevřít od 1. září 1935 měšťanskou smíšenou školu. O její zřízení se zasloužil zejména okresní školský inspektor L. Heller, místní školní rada a zastupitelstvo obce Nalžovice. V Chlumu u Sedlčan tak vznikla nejlepší školní budova této doby v celém sedlčanském okrese. Zatímním ředitelem měšťanské školy byl jmenován odborný učitel Otakar Pešta. Za přítomnosti komise, jejímiž členy byli členové místní školní rady a zástupci přiškolených obcí, byla provedena kolaudace přestavby obecné školy a přístavby měšťanské školy. Prohlídku vedl předseda okresního školního výboru, přítomen byl technický, zdravotní a školský referent. Byly při ní odhaleny drobné nedostatky, které bylo nutno odstranit a napravit. Nově zřízená měšťanská škola a přestavěná obecná škola byly slavnostně předány veřejnosti u příležitosti 17. výročí

³⁴ Pamětní kniha pro obec Nalžovice a školu v Chlumu u Sedlčan 1914-1952, s. 72

³⁵ Školní kronika, 1926-1951, s. 35

československé samostatnosti, tedy 28. října 1935. V srpnu 1936 byl projednán a stanoven tzv. újezd pro měšťanskou školu, který byl v podstatě jen zvláštním, rozšířeným typem školní obce, který měl přispívat škole na výdaje. Od 1. září 1936 nastoupil do funkce definitivního ředitele K. Rataj, dosavadní okresní školní inspektor.

Do školní rady byl ve školním roce 1936/37 zástupcem obecné školy zvolen řídící učitel K. Rabiška, zástupcem v radě se pro školu měšťanskou stal opětovně O. Pešta. 20. června 1937 uspořádaly měšťanská škola v Chlumu a obecné školy v Chlumu, Radíči, Osečanech a Zvíroticích v rámci branné výchovy a při příležitosti 20. výročí bitvy u Zborova „sraz škol“. Akce se setkala s vysokou návštěvností, přítomen byl i okresní školní inspektor L. Heller. 25. června přednášel žákům obecné i měšťanské školy o své cestě do Anglie a korunovaci anglického krále Jiřího František Schwarzenberg, majitel velkostatku v Nalžovicích.

Během letních prázdnin roku 1937 bylo upraveno prostranství před budovou školy, vybudován byl chodník a kamenná dlažba. Školní zahrádka byla ohraničena drátěným plotem. 17. září 1937 proběhla školní smuteční slavnost pro všechny žáky školy – 14. září totiž zemřel Tomáš Garrigue Masaryk. 19. září pak byla v tělocvičně pořádána smuteční trýzna místní osvětovou komisí a učitelstvem, kterou zahájil K. Rabiška.

Po reorganizaci ve školství byla od 1. září 1938 místo měšťanské školy vyhlášena újezdní měšťanská škola s obvodem Nalžovice, Křepence, Kňovice, Radíč, část Dublovic a Smilovice. Zároveň byli zvoleni členové újezdní školní rady. Jejím předsedou byl 2. října 1939 zvolen O. Pešta. „*Ministerstvo školství a nář. osv. v dohodě s min. financí zřídilo obvod pro měšťanskou školu v Chlumu v tomto rozsahu: celé polit. obce Nalžovice, Kňovice, Křepence, Radíč, čp. 91, 92 a 141 z obce Dublovic a osada Smilovice (část obce Lhota Prostřední). Tento obvod je školním újezdem a škola je „újezdní měšťanská škola“.*³⁶

Celou republiku zasáhla 24. září 1938 vyhlášená mobilizace. Do vojenské služby byli povoláváni všichni důstojníci, rotmistři a mužstvo v záloze ve věku do 40 let, mezi nimi byli také učitelé. Po postoupení pohraničních oblastí Německé říši, Polsku a Maďarsku se dosavadní prezident Československé republiky dr. E. Beneš vzdal svého úřadu a opustil naši

³⁶ Pamětní kniha pro obec Nalžovice a školu v Chlumu u Sedlčan, 1914-1952, s. 124-125

zemi. 30. listopadu 1938 pak byl novým prezidentem zvolen dr. E. Hácha. Ve školním roce 1938/39 bylo ve škole zabudováno zařízení na pitnou vodu.

Vlna negativních změn přišla po 15. březnu 1939, kdy byl vyhlášen tzv. Protektorát Čechy a Morava. Po dobu 14 dní bylo v nalžovickém zámku ubytováno asi 200 německých vojáků. Na podzim roku 1939 byly uzavřeny české vysoké školy, řada studentů byla popravena a odvezena do koncentračních táborů. Ve všech školách byla povinně zavedena výuka německého jazyka. Židovské obyvatelstvo bylo odvečeno do koncentračních táborů. Židovské děti nesměly být přijímány do žádných škol a posléze i ony byly odvezeny do koncentračních táborů. Od 1. dubna 1939 opustil svůj úřad L. Heller, dlouholetý okresní školní inspektor., *Výnosem zemské školní rady v Praze z 13. července 1939 ... byl zřízen při zdejší obecné škole na dobu od 15. července do 15. srpna 1939 prázdninový útulek pro děti do 6 let.* ³⁷ Této služby využilo celkem 23 dětí. Od 14. září do 2. října 1939 byly všechny národní a střední školy uzavřeny kvůli epidemii dětské obrny. Pololetní prázdniny byly ve všech školách prodlouženy od 5. do 18. února 1940. Ministerstvo školství a národní osvěty následně vydalo rozhodnutí volno ještě prodloužit. V době, kdy byly školy zavřené, zadávali učitelé průběžně žákům domácí úkoly. Vyučovat se na školách začalo až 4. března 1940. Dle nařízení byla ve školním roce 1940/41 provedena změna v názvu školy, nyní nesla škola označení Volksschule in Chlum/Obecná škola v Chlumu. Německý název měl přednost. 6. října 1940 byla obnovena funkce sdružení rodičů. Na valné hromadě byl předsedou zvolen J. Adámek, strážmistr z Chlumu.³⁸

Vládní nařízení ukládalo všem veřejným zaměstnancům předložit doklady totožnosti potvrzující arijský původ. Rovněž byl vyhlášen zákaz přijímat do škol židovské děti. Toto nařízení se chlumské školy nedotklo, protože žádné školou povinné děti židovského původu zde nebyly. Od 1. listopadu 1940 byl posunut začátek ranního vyučování na 9. hodinu kvůli docházce přespolních žáků. „*Protože zdejší škola nemá umělého osvětlení, nebylo možno v první vyučovací jednotce vyučovati.*“³⁹ Nové vládní nařízení přineslo zrušení výuky občanské nauky a výchovy, místo toho byla povinně zavedena výuka německého jazyka na všech národních školách od 3. postupného ročníku. 15. března 1941 bylo

³⁷ Školní kronika, 1926-1951, s. 127

³⁸ Pamětní kniha pro obec Nalžovice a školu v Chlumu u Sedlčan 1914-1952

³⁹ Školní kronika, 1940-1944

připomínáno výročí vyhlášení Protektorátu Čechy a Morava. 19. dubna se všichni shromáždili, aby uctili den narození A. Hitlera.

Nařízením ze 14. srpna 1941 měly být všechny měšťanské školy od počátku školního roku čtyřtřídními, výběrovými školami, kam mohou být přijímáni žáci po absolvování čtvrtého postupného ročníku. Podle vládního nařízení byly dosavadní měšťanské školy označovány jako „hlavní“. Na úkor ostatních vyučovacích předmětů byl ve všech třídách zvýšen týdenní počet hodin německého jazyka. Od 1. listopadu 1941 zde vznikla Lidová škola hospodářská v čele s A. Zlatníkem. K poslednímu prosinci 1941 odešel zatímní ředitel O. Pešta na místo zatímního ředitele hlavní a obecné školy v Kosově Hoře. Na místo ředitele hlavní školy byl dosazen S. Krejčík. Zároveň byl také jmenován zástupcem v újezdní školní radě.⁴⁰ „Dne 9. června 1942 bylo prvně rozsvíceno elektrické světlo v Nalžovicích a tím i v naší škole. Náklad na elektrizaci školy opatřilo si učitelstvo různými šk. podniky samo.“⁴¹ Elektřina byla zavedena prozatím pouze do tělocvičny, kanceláře, kabinetu a na chodby.

Narušení provozu chlumské školy nastalo, když se ve škole 19. května 1942 ubytoval německý vojenský oddíl SS. Zabráno bylo celé přízemí školy a tělocvična, všechny učebny obecné školy. Od té doby probíhala výuka obecné a měšťanské (hlavní) školy střídavě. Vojáků stále přibývalo a bylo zde zřizováno cvičiště vojsk SS. Oddíly SS následně zabraly celou školní budovu. 27. května 1942 byl spáchán atentát na říšského protektora R. Heydricha.⁴²

Bylo nařízeno, aby v září 1942 všichni učitelé složili písemnou zkoušku z německého jazyka. Následně pak absolvovali i ústní zkoušku. I v období po letních prázdninách obývalo prostory školy německé vojsko, čemuž se musel přizpůsobit režim vyučování: výuka v hlavní škole probíhala v úterý, ve čtvrtek a v sobotu, ve zbylých dnech se učilo v obecné škole. 24. února 1943 bylo řediteli školy nařízeno ihned vyklidit školní budovu. Vyučovat se mělo v Nalžovicích v č. p. 40 a v hostinci p. Hrubého. Ihned byly zahájeny nutné přípravy, neboť škola měla být oddílu SS předána 28. února v dopoledních hodinách. „Dne 27. února 1943 musila býti celá školní budova v Chlumu na příkaz něm. SS úplně vyklizena. Nábytek

⁴⁰ Školní kronika, 1940-1944, Školní kronika, 1926-1951

⁴¹ Kronika měšťanské školy v Chlumu u Sedlčan, 1940-1960

⁴² Pamětní kniha pro obec Nalžovice a školu v Chlumu u Sedlčan, 1914-1952

*a ostatní zařízení, jež Němci dovolili odnést, byly uloženy z části v Chlumu č. p. 3, z části v Nalžovicích č. p. 19 a 40 a z části v Kňovicích č. 4. Pro obecnou školu byla zřízena jediná učebna v sále p. Stanislava Hrubého v Nalžovicích č. p. 19, kde se v jedné místnosti musily střídat všechny 3 třídy obecné školy. 2 učebny velmi nedokonalé pro školu měšť. byly zřízeny v usedlosti p. Rudolfa Fišera v Nalžovicích, který byl, jak již poznamenáno dříve, odvečen v koncentračním táboře.*⁴³

Nouzové prostory určené pro vyučování obecné a měšťanské školy měly být využívány do konce školního roku 1942/43. Postupně bylo zabráno i č. p. 4, kam byly umístěny pomůcky z kabinetů po obsazení školy. Pomůcky se musely přestěhovat do Kňovic, bohužel mnohé z nich byly při tom poškozeny. Ve školním roce 1943/44 již byly prostory školy pro stále vzrůstající počet německých vojáků nedostačující, a tak začali zabírat místa i jinde. Kolem Chlumu byla vybudována střelnice. Situace se však začala ještě přirostřovat, když v době od 31. října 1943 museli zdejší obyvatelé odevzdat vše Němcům. Většina lidí byla vystěhována.⁴⁴

*„Z dvora Nalžovice byl zřízen t. zv. SS Hof, který obdělával všechny pozemky v naší obci a lidé, kteří zde zůstali, pracovali u tohoto dvora jako dělníci. Řemeslníci pracovali na stavbě dřevěných baráků, které zřizovali Němci na poli u parku na Straně k Červenému. Zde byli ubytováni SSmani, jichž zde stále přibývalo. Krejčí a ševci pracovali na opravě šatstva a prádla něm. vojáků v dílně, jež byla zřízena ve školní budově.*⁴⁵

Na základě rozhodnutí vládního komisaře pro zabrané obce se hlavní škola měla od 1. listopadu 1943 přesunout do Dublovic a obecná škola byla rozpuštěna. Tím pádem škola v Chlumu zanikla. Od 25. do 30. října proběhlo stěhování školy. Vybavení školy bylo uschováno na několika místech.⁴⁶ *„8 škol. kamen, 7 kateder, 5 tabulí, asi 10 lavic, všechna umyvadla s příslušenstvím, 2 skříně, 12 židliček, police na přezouvání, psací stroje a jiný škol. inventář musela škola zanechat pro potřebu SS.*⁴⁷

⁴³ Pamětní kniha pro obec Nalžovice a školu v Chlumu u Sedlčan, 1914-1952, s. 136

⁴⁴ Kronika měšťanské školy v Chlumu u Sedlčan, 1940-1960

⁴⁵ Pamětní kniha pro obec Nalžovice a školu v Chlumu u Sedlčan, 1914-1952, s. 137

⁴⁶ Pamětní kniha pro obec Nalžovice a školu v Chlumu u Sedlčan, 1914-1952

⁴⁷ Kronika měšťanské školy v Chlumu u Sedlčan, 1940-1960

Vánoční prázdniny v roce 1944/45 byly toho roku prodlouženy na neurčito pro nedostatek paliva. Po tu dobu dostávaly děti domácí úlohy dvakrát týdně. 14. února 1945 bylo zahájeno bombardování Prahy. Až 4. dubna bylo obnoveno pravidelné vyučování. 5. května 1945 propukla v Praze revoluce, která přinesla naší zemi osvobození od německých okupantů. SS oddíly opustily konečně zdejší zabraná území 9. května. Na krátký čas se zde usídlila Rudá armáda. 7. května byla na budově školy vyvěšena československá vlajka. 16. května se do Prahy vrací z emigrace prezident E. Beneš. 24. květnem je ve škole opět zahájena pravidelná výuka.

4.3 Škola v letech 1945-1990

Budova školy byla po obsazení německými vojáky značně poškozena. Vyučování zde bylo přerušeno na dobu 2 let, bylo třeba provést alespoň nejnutnější opravy, aby se zde mohlo začít opět vyučovat, a to 16. listopadu 1945. K dispozici byly prozatím 3 učebny. Škola byla tedy trojtřídní, ale vzhledem k nedostatku učitelů se vyučovalo pouze ve 2 třídách. Vyučovali zde bývalý řídící učitel K. Rabiška a řídící učitel ve výslužbě J. Zdražil. Náboženství vyučoval farář V. Nekola a ruční práce A. Dejmková. V prosinci 1945 byli K. Rabiška a J. Zdražil zvoleni do újezdní školní rady.

Měšťanská škola začala znovu fungovat až od počátku roku 1946. Že se školní budova dokázala jen několik let po válce dát znovu do pořádku, dokazuje úryvek z tisku: „... *Po odchodu Němců byla budova k nepoznání. Nikdo nevěřil, že se bude moci vrátit svému původnímu účelu. A přece mimořádnou obětavostí St. Krejčíka a při pochopení nadřízených úřadů je dnes škola v Chlumu nejvýstavnější školou v celém okrese.*“⁴⁸

Postupem času byl v budově školy zaveden rozhlas a ústřední topení. Od 1. prosince 1947 začala při chlumské škole fungovat mateřská škola. 21. března 1948 si žáci školy spolu s dětmi z mateřské školy připravili velice zdařilou besídku. Výtězek ze vstupného spolu s dary a výnosem z prodaného pečiva v průběhu besídky byl použit na nákup pomůcek a hraček do mateřské školy. Od dubna 1948 byla v Nalžovicích zřízena samostatná mateřská škola. 23. dubna se všichni žáci shromáždili, aby oslavili přijetí zákona

⁴⁸ Tamtéž.

o jednotné škole, který vešel v platnost 1. září 1948. Od 14. června 1948 byl novým prezidentem zvolen K. Gottwald.⁴⁹

V průběhu jednotlivých školních roků byla součástí školní práce příprava oslav důležitých událostí a výročí (např. výročí československé samostatnosti, výročí květnové revoluce, narozeniny prezidentů, Svátek práce, úmrtí V. I. Lenina atd.). Žáci spolu s učiteli připravovali vánoční besídky, besídky k Svátku matek apod. Škola pořádala řadu zájezdů do divadel, na exkurze atd. Žáci se účastnili soutěží různého zaměření.

17. října 1948 vzniklo na škole Sdružení rodičů a přátel školy v čele s předsedkyní J. Řezníčkovou z Podhájí. Od začátku školního roku 1948/49 se dosavadní měšťanská škola stala školou střední. Škola zakoupila za 18 800 Kčs promítací přístroj a za 10 360 Kčs psací stroj.

Ve školním roce 1949/50 byla střední škola pro nízký počet žáků dočasně zrušena. V průběhu března 1950 byla do budovy školy zavedena telefonní linka. Od 1. srpna 1950 fungovaly v Chlumu opět 4 ročníky střední školy. Ředitelem se stal J. Bláha. 19. září vznikla pionýrská skupina se 4 oddíly. Konečně se podařilo získat povolení k vybudování bytu pro ředitele střední školy nad bytem ředitele národní školy a vyřešit tak stávající problém s nedostatkem učitelských bytů. Škola získala 400 000 Kčs na vybavení a opravy školy. Z této částky byla financována nová fasáda, přestavba opěrné zdi, dále bylo zakoupeno tělocvičné nářadí, pianino, hvězdářský dalekohled, ozvučení filmového projektoru aj. Zbytek byl použit pro nákup rolet a matných skel do oken v některých učebnách, na nátěr dveří a na vybavení chemické laboratoře. 20. ledna 1951 uspořádalo SRPŠ při střední škole v hostinci U Balounů první ples. V únoru byl dokončen byt pro ředitele J. Bláhu. 12. května byla ve škole založena Sokolská družina. 8. června se ve zdejší škole poprvé konaly písemné závěrečné zkoušky, poté následovaly zkoušky ústní a pohovory s žáky a rodiči o jejich budoucím povolání.

Od školního roku 1951/52 se národní a střední škola sloučila v tzv. „devítiletku“. Ve školním roce 1952/53 se školní oslavy opět zaměřily na několik významných událostí. Program při příležitosti oslavy narození J. V. Stalina zorganizovala M. Vacíková. „... Při

⁴⁹ Školní kronika, 1926-1951, Kronika měšťanské školy v Chlumu u Sedlčan, 1940-1960

nich naši žáci prokázali, že vidí ve Stalinovi nejlepšího přítele našeho státu a předního bojovníka za mír a že se rádi učí ruskému jazyku.“⁵⁰ Oslavy byly v březnu vystřídány smutečními tryznami za zemřelého J. V. Stalina a následně za K. Gottwalda. Žáci v soutěži „Mladých techniků“ obsadili 1. místo v okrese. Dle nového školského zákona z 24. 4. 1953 se povinná školní docházka zkrátila z devíti na osm let. Bylo vyhověno žádosti školy o přidělení části zámeckého parku v Nalžovicích pro tělovýchovné a rekreační účely.

Od počátku školního roku 1953/54 začala fungovat podle nového školského zákona z dubna 1953 nově zřízená osmiletá střední škola se sedmi třídami a 176 žáky. Jejím ředitelem se stal J. Hrůša. Od 16. listopadu bylo zahájeno školní stravování, potřební žáci dostávali třikrát týdně polévku a dvakrát týdně čaj, pro zájemce z řad žáků i učitelů byla denně zajišťována objednávka rohlíků. Od 10. února probíhal ve škole kurz pro nápravu vad řeči pod vedením M. A. Tvrdé. Významným krokem pro celou vesnici bylo v roce 1955 zahájení výstavby vodovodu pro Chlum a školu, na níž se podíleli zdejší občané a obyvatelé okolních osad. Od 5. května 1958 tekla voda v celé budově školy. Od října 1955 začala L. Šrainová na doporučení okresního školního lékaře vyučovat zvláštní tělocvik. Škola byla vybrána krajským školním inspektorem k natočení instruktážního filmu o výuce tělesné výchovy.

Od 1. ledna 1957 byla znovu otevřena mateřská škola. Od pololetních prázdnin bylo zavedeno stravování nejen pro děti ze školky, ale i pro školní žáky. U příležitosti 40. výročí VŘSR vznikla ve škole Tělocvičná jednota Sokol. Celou zemi zasáhlo 13. listopadu 1957 úmrtí prezidenta A. Zápotockého, jenž byl ve své funkci nahrazen A. Novotným. Prázdná přízemní třída byla ve školním roce 1959/60 využívána jako prozatímní jídelna a třikrát v týdnu v rámci odpoledního vyučování jako dílna. Ve školním roce 1958/59 byl ředitelem školy jmenován M. Škarda, který na zdejší škole působil jako učitel ve školním roce 1941/42, následně vyučoval na středních školách ve Voticích a v Sedlci a od roku 1956 pracoval ve funkci ředitele dětského domova v Přestavlkách.⁵¹

Dle usnesení ÚV KSČ a vlády měly být žákům od školního roku 1960/61 poskytovány učebnice a školní potřeby zdarma státem. Přijata byla nová ústava, od 11. července 1961

⁵⁰ Kronika měšťanské školy v Chlumu u Sedlčan, 1940-1960

⁵¹ Kronika měšťanské školy v Chlumu u Sedlčan, 1940-1960

byla vyhlášena Československá socialistická republika. Od 1. 9. 1961 nesla škola v Chlumu označení Základní devítiletá škola v Chlumu, p. Nalžovice, okr. Příbram. Touto změnou měla zdejší škola poprvé 9 tříd. Prostor pro nově vzniklou 9. třídu získala škola v místnosti po bývalé školní jídelně a do někdejší kuchyně byla přestěhována dílna. V bývalém hostinci byla zřízena školní stravovna, kam byla během prázdnin zavedena voda a kanalizace.⁵² JZD zapůjčilo ve školním roce 1962/63 pro účely pěstitelských prací škole pozemek, jehož oplocení bylo plánováno v tzv. „akcích Z“. Na školní zahradě žáci pěstovali v rámci výuky zeleninu, výtěžek z jejího prodeje byl použit pro nákup magnetofonu. Pololetní prázdniny ve školním roce 1967/68 trvaly pouze 2 dny, ale nově byly koncem března zavedeny týdenní jarní prázdniny. Pionýři v soutěži „Znáš SSSR?“ a „Signál P20“ obsadili 1. místa. Významnou událostí celospolečenského významu bylo zvolení L. Svobody novým prezidentem.

Od 1. září 1968 byl zaveden pětidenní pracovní týden, v důsledku čehož došlo ke snížení hodinových dotací některých předmětů, tím pádem i učitelských pracovních úvazků. Osnovy i učivo však zůstaly zachovány v původním rozsahu. Do budovy pošty se přestěhovala školní dílna a do uvolněné místnosti se přesunula třetí třída. Škola zakoupila montovanou chatu na Sejcích v bezprostřední blízkosti řeky Vltavy. Pionýři uspořádali orientačně-turistický závod „Chlumský trojúhelník“.

Žáci se ve školním roce 1970/71 úspěšně účastnili mnoha soutěží, mj. přehlídky divadelních souborů v Petrovicích s divadelním představením „Sněhová královna“, s nímž pak reprezentovali Středočeský kraj ve Žďáru nad Sázavou. Pionýrský oddíl Šipka byl nejlepší v okrese v celostátní hře „Cesta za rudou hvězdou“. Díky SRPŠ byly dokončeny úpravy školní chaty na Sejcích.

V období od 15. 9. do 15. 2. 1972/73 zastupoval ředitel školy M. Škarda inspektora Bílka na odboru školství. Po tu dobu řídil školu zástupce ředitele M. Kulík. Ve škole byla organizována politická školení, ředitel M. Škarda navštěvoval v Příbrami Večerní univerzitu marxismu-leninismu. Recitační soubor obhájil 1. místo v okrese a zúčastnil se krajské přehlídky v Kralupech nad Vltavou. Žáci školy obsadili 1. místo v okrese ve sběru bylin. Od

⁵² Školní kronika, 1960-1962

tohoto školního roku musel na všech úplných základních devítiletých školách fungovat výchovný poradce, této funkce se ujala L. Šrainová.

Od 1. září 1973 byla v Radíči zrušena základní devítiletá škola pro 1. – 5. ročník, tamější žáci přestoupili na Chlum a s nimi i ředitel F. Bučinský, začal vyučovat na 1. stupni. Z radičské školy byly přivezeny učební pomůcky a zapsány do zdejšího inventáře. Od 1. ledna 1974 byla ve škole zavedena školní družina, první vychovatelkou byla M. Lachoutová. Ředitel školy M. Škarda získal za svou práci titul „Vzorný učitel“. V roce 1974 se začalo s přístavbou školní jídelny v „akci Z“. U příležitosti 30. výročí osvobození byla škole udělena medaile za dlouholetou práci, za styk s veřejností a za veřejně prospěšné práce.

Od září školního roku 1976/77 byla v první třídě započata výuka podle nové vzdělávací koncepce, na niž se učitelé připravovali v uplynulém školním roce. V následujících školních letech pak byla zaváděna i do ostatních tříd. Do uvolněného bytu po bývalém školníkovi byla umístěna dílna. Významné zlepšení pro celou školu znamenalo dokončení přístavby, v níž začala fungovat školní jídelna od 1. září 1977. V období od 8. do 26. ledna 1979 byly ve všech školách vyhlášeny mimořádné prázdniny z důvodu nedostatku paliva a silných mrazů. V provozu zůstala pouze mateřská škola, jídelna a družina. Jedenkrát v týdnu dostávali žáci domácí úkoly. Tím pádem byl zrušen lyžařský výcvik, jarní prázdniny i školní výlety.⁵³

Významného ocenění se dostalo E. Škardové, jež v Den učitelů 28. března 1980 získala v Karolinu titul „Zasloužilá učitelka“ za svou celoživotní práci pro školu a veřejnost.

Ředitel školy M. Škarda se svou manželkou Evou odešli po více než 20 letech svého učitelského působení do důchodu v roce 1982. Novým ředitelem se po M. Škardovi stal od počátku školního roku 1982/83 P. Pokorný. 1. září ho při zahájení nového školního roku představil rodičům a žákům okresní školní inspektor J. Matějka.⁵⁴ Po krátké nemoci zemřel 9. června 1983 jeden ze zdejších významných učitelů a bývalý ředitel K. Rabiška.

⁵³ Školní kronika, 1960-1975

⁵⁴ Kronika školy 1975-1995

Starší žáci a mladší žákyně se ve školním roce 1984/85 zapojili do nácviu na spartakiádu pod vedením E. Grinové a P. Pokorného a vystoupili na Strahově. Tehdejší ředitel P. Pokorný ohodnotil stav školní budovy ve školním roce 1985/86 zápisem do školní kroniky takto: „*Budova školy patří nyní k nejhezčím na okrese Příbram*“. V následujícím školním roce byl do školy zakoupen mikropočítač značky Delta. 27. července 1987 zemřel zdejší dlouholetý učitel a ředitel M. Škarda. Patřil mezi výrazné osobnosti chlumské školy, zastával řadu veřejných a stranických funkcí. I po odchodu do důchodu pracoval ve funkci předsedy MNV Nalžovice. Při škole pracovala řada zájmových kroužků, ve školním roce 1987/88 měli žáci poprvé možnost navštěvovat kroužek výpočetní techniky či požárnícký kroužek.

Na školní zahradě začala ve školním roce 1988/89 svépomocí vznikat nářad'ovna pro pracovní činnosti. 1. února 1989 zemřela bývalá dlouholetá učitelka školy v Chlumu A. Dejmková. Bylo nutno provést stavební úpravy a získat tak další učebnu pro budoucí 9. třídu, která byla opět zavedena od roku 1990, nejprve nepovinně, ale od roku 1996 (popř. 1997) povinně.

Po Novém roce 1990 nastaly ve škole výrazné personální změny. Pedagogičtí i provozní zaměstnanci při tajném hlasování vyslovovali svou důvěru současnému řediteli. „*Vzhledem k těmto okolnostem požádal dne 23. 1. 90 s. ředitel Pavel Pokorný o uvolnění z funkce pro ztrátu důvěry svých podřízených. Setrval ve funkci až do odvolání, tedy do konce I. pololetí. Od 1. 2. 90 byla Radou ONV v Příbrami jmenována do funkce ředitelky Olga Synková, která při dalším vyjadřování důvěry získala od všech pracovníků hlas pro, tedy důvěru.*“⁵⁵ Jejím zástupcem se stal M. Kulík. Podzim 1989 byl dobou tzv. sametové revoluce, dobou významných událostí, o něž se pochopitelně aktivně zajímali i zdejší učitelé. Polistopadová doba přinesla změny i v resortu školství, novým ministrem školství se stal M. Adam, jenž byl po následujících volbách nahrazen P. Vopěnkou.

4.4 Škola od roku 1990 do současnosti

Záznamy o činnosti školy jsou v porovnání s předešlými obdobími poměrně stručné. I v době po roce 1990 došlo ve škole k četným personálním změnám. Při škole nadále pracovala celá řada zájmových kroužků, nově byl například otevřen kroužek anglického

⁵⁵ Kronika školy, 1975-1995

a německého jazyka. Žáci se účastnili mnoha soutěží různého zaměření, škola pořádala spoustu akcí, zájezdů, besed a výletů, budova procházela úpravami a modernizací.

Po roce 1990 došlo v celé republice k mnohým zvratům. Události ve společnosti přinesly změny také v oblasti školství. S platností od školního roku 1990/91 se nadřízeným orgánem pro školy stal Referát školství Okresního úřadu Příbram. Ve škole byla zavedena nová dokumentace (třídní výkazy, katalogové listy). Žáci druhého stupně si povinně volili mezi anglickým a německým jazykem. Bylo rozhodnuto, že se třída mateřské školy sídlící v přízemí budovy školy přemístí do Nalžovic, kde v budově JZD Radíč sídlila další třída MŠ. Pro překročení limitů pro obsah dusičnanů v pitné vodě bylo nutno zajistit dodávku nezávadné vody do školní kuchyně. Na konci školního roku bylo stanoveno, že ředitelé mateřských a základních škol musí být vybráni na základě konkurzu. Místo zdejšího ředitele obhájila O. Synková. Ve školním roce 1992/93 se do současné učebny 1. třídy opět mělo navrátit oddělení mateřské školy. Na školní půdu, která slouží jako skladiště nejrůznějšího materiálu, bylo vybudováno schodiště a byly sem instalovány expanzní nádrže.

Ručně psaná kronika končí školním rokem 1994/95 a místo ní se vytvářejí výroční zprávy o činnosti školy, které oproti zápisům ve školních kronikách přinášejí pouze strohé záznamy zaměřené opakovaně na charakteristiku školy, přehled učebních plánů, údaje o pracovnících, údaje o zařazování dětí, výsledky vzdělávání žáků v daném školním roce, na údaje o výsledcích provedené inspekce, dále na údaje o dalším vzdělávání a mimoškolních aktivitách pedagogických pracovníků a žáků školy. Připojena je rovněž výroční zpráva o hospodaření školy.⁵⁶

Ve školním roce 1995/96 bylo nutno připravit prostor pro 9. třídu. Školní dílna byla zrušena a upravena pro potřeby školní družiny. Ve školním roce 1996/97 se v rámci Sběrového týdne nashromáždilo 4044 kg starého papíru. Ze získaných peněz byl do školy zakoupen počítač. V následujícím školním roce získala odborná pracovna pro výuku jazyků dalších 5 počítačů, kopírovací zařízení a laserovou tiskárnu, čímž se výrazně zlepšilo materiálně technické vybavení školy. Služby školní jídelny mohli využívat i občané Nalžovic, a tak bylo nutno vybudovat samostatný vchod mimo školní budovu pro

⁵⁶ Kronika školy, 1975-95

odběr obědů. Od 1. června 1998 byla školní jídelna začleněna pod ředitelství základní školy. Ve školním roce 1999/2000 byla nabídka zájmových činností rozšířena o keramický kroužek. Škola se zapojila do projektu „Školní mléko“. V 7. až 9. ročníku byly ve školním roce 2001/02 zavedeny volitelné předměty – Cizí jazyk, Základy administrativy, Seminář a praktika z přírodovědných předmětů a Volba povolání. Škola získala v soutěži „O nejzdravější školu“ elektroniku v hodnotě 15 000 Kč. Učebna určená pro výuku informatiky byla v průběhu školního roku 2002/03 vybavena sedmi novými stolními počítači a tiskárnou v rámci projektu Internet do škol. V soutěži „O nejzdravější školu“ se žáci umístili znovu na 2. místě a škola opět získala elektronické vybavení za 15 000 Kč. Chlumská škola navázala spolupráci se ZŠ Votice a zaměstnanci obou škol se společně zúčastnili poznávacího zájezdu do Solné komory v Rakousku.

Na podzim roku 2005 se ve škole oslavovalo 70. výročí založení měšťanské školy v Chlumu. Do učebny IT byl zakoupen dataprojektor. Ve školním roce 2005/06 začal fungovat nový zájmový kroužek pro žáky 1. stupně – práce na počítači. K 1. srpnu 2006 nastoupil na základě provedeného konkurzu do funkce ředitele O. Novotný. V průběhu školního roku 2006/07 bylo zmodernizováno síťové připojení, zakoupeny byly nové počítačové programy, dále notebook a počítač. Darem získala škola od sponzora kopírovací stroj a od obecního úřadu digitální fotoaparát.⁵⁷ Úpravami prošla šatna, kam byly pořízeny nové uzamykatelné skřínky. Také byl vybudován nový sklad pro učebnice a provedena rekonstrukce tělocvičny. Ve školním roce 2008/09 byla učebna informatiky vybavena dataprojektorem a promítacím plátnem. Díky podpoře obecního úřadu se mohlo začít obnovovat počítačové vybavení. Do učebny IT byla přemístěna žákovská knihovna. Byla navýšena kapacita mateřské školy na 35 dětí, zřízeno bylo druhé oddělení MŠ pro 10 dětí. Žáci školy poprvé absolvovali lyžařský výcvik na Monínci. Ve školním roce 2010/11 proběhl ve spolupráci s místním hokejovým klubem a sborem dobrovolných hasičů závod „BUBU Cup“ v návaznosti na kdysi pořádaný orientačně-branný závod „Chlumský trojúhelník“. O rok později byla do jedné z učeben pořízena interaktivní tabule a díky čerpání dotací dále probíhalo průběžné obnovování zařízení v učebně informatiky. Posledními významnými úpravami prošla budova školy v roce 2012, kdy bylo provedeno zateplení

⁵⁷ Výroční zprávy o činnosti školy za školní rok 1995/96-2011/12

budovy školy a vyměněny zdroje tepla za dva nízkoemisní kotle na hnědé uhlí. Po vyklizení půdního prostoru byl na půdě zřízen sklad nábytku a učebních pomůcek. Ve druhém patře byly zrekonstruovány chlapecké toalety. Upraveny a vydlážděny byly postupně oba školní dvorky. Z dotací EU byly zakoupeny dva digitální fotoaparáty. V průběhu školního roku 2012/13 pokračovali pedagogičtí pracovníci ve vytváření digitálních vyučovacích materiálů, které byly podmínkou pro získání dotace v rámci EU. Někteří pedagogičtí pracovníci a školní družina byli zapojeni do projektu Sdružení obcí Sedlčanska WOSA.

Od srpna 2013 se na základě konkurzního řízení, které proběhlo v květnu 2013, stala ředitelkou školy J. Procházková. Z finančních prostředků projektu WOSA bylo ve školním roce 2013/14 zakoupeno mimo jiné 25 notebooků. Do učebny na prvním stupni byla instalována interaktivní tabule. Na návrh žakovského parlamentu se začalo s budováním výukové a relaxační zahrádky na pozemku školy. V létě 2014 vznikla nová třída pro potřeby MŠ propojením stávající učebny MŠ s bývalou 1. třídou. V březnu 2015 byl škole udělen titul „Škola udržitelného rozvoje Středočeského kraje 2. stupně“ za environmentální aktivity školy.⁵⁸

Základní škola a Mateřská škola Chlum je příspěvkovou organizací, jejímž zřizovatelem je Obec Nalžovice. Ředitelkou školy je od srpna 2013 J. Procházková. V základní škole pracuje v současné době kromě ředitelky 8 učitelek a 2 asistentky pedagoga pro žáky se specifickými poruchami učení (SPU). Některé z pedagožek si doplňují a rozšiřují své vzdělání, všichni zaměstnanci průběžně navštěvují různá školení a semináře, provádějí vzájemné hospitace. Dle údajů k poslednímu srpnu 2015 byl průměrný věk pedagogického sboru 37, 25 let. Ve škole pracují dále 2 uklízečky.

Celková kapacita školy, která je dle zřizovací listiny 200 žáků, není ani zdaleka naplněna. Na začátku školního roku 2015/16 bylo do školy zapsáno celkem 89 žáků, 2 žáci se v průběhu roku přistěhovali. Do školy docházejí žáci zejména z obcí Nalžovice, Kňovice, Křepeň, Radíč, Dublovice, Osečany a Sedlčany. Žáci jsou organizováni do 7 tříd s devíti postupnými ročníky. Na 1. stupni fungují trvale spojené 2. a 4. ročník a 3. a 5. ročník. Na 2. stupni se spojují jednotlivé ročníky při výuce některých předmětů. Žáci se ve svém volném

⁵⁸ Výroční zpráva o činnosti školy za školní roky 2012/13-2014/15

čase věnují zájmovým činnostem, vybrat si mohou z následujících kroužků: háčkování, keramický kroužek, florbal, taneční kroužek, cyklistický kroužek, turistický kroužek, kroužek mladých hasičů, nově byla zavedena také dílna čtení.

Malý pracovní kolektiv umožňuje dobrou spolupráci v rámci jednotlivých součástí školy (ZŠ, MŠ a ŠD). Žáci jsou zvyklí pracovat ve skupinách, podílejí se na společných projektech a spolupracují mezi sebou i žáci prvního a druhého stupně.

Škola se soustředí zejména na výuku cizích jazyků a environmentální výchovu. Žáci se zúčastnili programu „Recyklace hrou“, programů z nabídky Centra Ochrany fauny ČR v Hrachově, sbírali elektroodpad, použité baterie, hliník, podruhé se zapojili do akce „Uklidme Česko“, ve škole se snaží poctivě třídit veškerý odpad a podílejí se také na udržování životního prostředí v okolí školy. Především v rámci pracovních činností se žáci starají o výukovou a relaxační zahrádku a při pěkném počasí ji také využívají při výuce. Škola k pobytu v přírodě využívá také chatu v těsné blízkosti řeky Vltavy.

Do školy přichází na besedy a přednášky řada hostů. Dále měli žáci poprvé možnost navštívit mobilní planetárium. Každoročně se žáci účastní olympiád, soutěží a testování. V březnu se ve škole uspořádala burza knih. Zájemci ze školní družiny si vyzkoušeli, jaké je to spát ve škole. Nedílnou součástí školního života jsou také výlety a exkurze nejrůznějšího zaměření. Zástupci jednotlivých tříd se v průběhu školního roku scházejí v rámci žákovského parlamentu, kde diskutují o tématech spojených s fungováním školy. O dění ve škole píše v rámci mediální výuky žáci 9. ročníku, kteří vydávají školní časopis. V letošním roce nese název „Školátor“ a je k dispozici také na webových stránkách školy.

Úkolem školy je také rozvíjet a rozšiřovat hudební obzory. Ve škole se žáci zúčastnili hudebního pořadu, při němž si mohli sami vyzkoušet neobvyklé hudební nástroje, navštívili koncert České filharmonie v Rudolfinu, zhlédli řadu divadelních představení a koncertů. Co se týče sportu, při škole mohou děti navštěvovat sportovní zájmové kroužky a v průběhu roku se účastní sportovních soutěží a turnajů. Poprvé po mnoha letech byl v letošním roce uspořádán branný den. Na podzim jezdili žáci 2. stupně v rámci výuky tělesné výchovy plavat do bazénu do nedalekých Smilovic. Mladší žáci na jaře absolvovali pět lekcí plavání v Příbrami. Žáci 4. až 9. ročníku strávili týden na lyžařském výcviku na

Monínci. K výuce tělesné výchovy je využívána školní tělocvična, přilehlá zahrada a zejména areál parku v blízkosti zámku v Nalžovicích.

Život školy vždy byl a je úzce spjat s děním v obci a v jejím okolí. Škola spolupracuje se zdejším obecním úřadem a řadou organizací. Také rodiče se zapojují do školních aktivit, zejména členové SRPDŠ, kteří pomáhají s přípravou již tradičních akcí, jako jsou pohádkový les, vánoční jarmark či ples apod.

Pracovníci školy poskytují také poradenskou činnost, zejména v oblasti výchovy a volby povolání, a speciální pedagogické poradenství. Žáci se specifickými poruchami učení pracují dle individuálních vzdělávacích plánů a někteří využívají také pomoc asistenta. Minimální preventivní program je zaměřen na předcházení rizikovému chování žáků. Cílem je rovněž rozvíjet a udržovat pozitivní sociální vztahy a klima ve škole. Důraz je kladen také na význam četby pro rozvoj osobnosti žáků, budování kladného vztahu dětí k četbě a rozvíjení čtenářské gramotnosti.

Chování a prospěch žáků a další otázky jsou řešeny na pravidelných pedagogických poradách a na běžných provozních poradách. Třídní schůzky s rodiči jsou pořádány dvakrát ročně, vždy jednou v každém pololetí, formou tzv. trií, kdy je přítomna třídní učitelka, rodič a žák.

Dalšími součástmi školy je mateřská škola, oddělení školní družiny a školní jídelna. Všechny tyto části sídlí v jedné budově.

Kapacita mateřské školy 50 dětí je zcela naplněna, oddělení MŠ bylo rozšířeno o další třídu pro předškolní děti. O místa je v posledních letech enormní zájem, proto se opět zvažuje zažádání o povolení navýšení kapacity. Provozní doba mateřské školy je od 6:30 do 16:30. Vzdělávání zde probíhá na základě ŠVP vypracovaného podle příslušného RVP PV. V MŠ pracuje jedna vedoucí učitelka a 3 další učitelky.

Také školní družina je plně využita, navštěvuje ji 30 žáků prvního stupně. V oddělení ŠD pracuje jedna vychovatelka. Družina funguje denně ráno před zahájením vyučování od 6:30 do 7:30 a odpoledne od 11:30 do 16:30. Nevýhodou školní družiny je poměrně malý prostor, který má k dispozici. Příhodná je však její poloha v přízemí, odkud je snadný přístup na školní dvůr a na přilehlou zahradu, kterou družina od podzimu do léta hojně

a s oblibou využívá. Stejně tak i děti z mateřské školy. Školní družina spolu s mateřskou školou každoročně pořádají řadu akcí, např. pouštění draků s opékáním špekáčků, svatomartinský lampionový průvod, karnevalové karaoke či čarodějnický rej.

Školní jídelna zajišťuje přípravu a výdej dopoledních a odpoledních svačin pro mateřskou školu a obědy pro celkem 50 dětí z mateřské školy, 84 žáků a 20 zaměstnanců. Pracují zde 2 kuchařky na plný pracovní úvazek, jedna pomocná kuchařka na zkrácený úvazek a vedoucí školní jídelny na poloviční úvazek.

Při škole dlouhá léta aktivně pracuje Sdružení rodičů a přátel dětí a školy. Díky němu se každoročně pořádá řada již tradičních akcí, jejichž výtěžek pak putuje na nákup vybavení do školy, financování mikulášské nadílky apod. Jedná se především o vánoční jarmark spojený s občerstvením ve školní jídelně, o pohádkový les pořádaný ke Dni dětí či ples. Sdružení rovněž přispívá dětem na dopravu, na divadelní představení či přednášky, sponzoruje bruslení na zimním stadionu v Sedlčanech apod.

Silnou stránkou školy je zajisté její rodinný charakter a přátelské prostředí, v němž všichni zaměstnanci dobře spolupracují. Předností je také fungování mateřské a základní školy spolu se školní družinou a jídelnou tzv. „pod jednou střechou“. Většině zdejších žáků vyhovuje prostředí malé školy. Menší počet žáků ve třídě umožňuje lépe diferencovat výuku, přistupovat k žákům individuálně a naplňovat individuální vzdělávací plány – s pomocí asistentů pedagoga. Problematickou otázkou je financování provozu školy. Slabou stránkou je absence samostatných kabinetů pro učitele, k dispozici je po jedné místnosti (sborovny) na obou stupních. Rovněž schází samostatná místnost pro potřeby výchovného poradce. Také prostory oddělení školní družiny nejsou zcela vyhovující. Škola disponuje velkým prostorem na půdě, chybí však finance na její přetvoření pro prostory školní družiny, výtvarného ateliéru, čítárny, místnosti pro výchovného poradce, specializované kabinety atd. Největším rizikem pro budoucí existenci zdejšího zařízení je klesající počet žáků, především na druhém stupni.⁵⁹

⁵⁹ Školní kronika 2013-2015, Výroční zpráva o činnosti školy za školní rok 2014/2015

4.5 Vývoj počtu žactva

Ačkoliv by se mohlo zdát, že údaje o počtu žáků školy nejsou příliš zajímavé, opak je pravdou. Od množství žáků ve škole se odvíjí způsob organizace jednotlivých školních let, tzn. počet tříd a ročníků, učitelů atd. a dokonce na něm může záviset samotná existence školy.

V některých letech byly údaje o stavu žáků ve školních kronikách pečlivě zaznamenávány a organizovány na základě nejrozličnějších hledisek (podle věku, pohlaví, náboženské příslušnosti, bydliště apod.), někdy jsou stavy zapisovány na začátku školního roku, jindy na konci školního roku, v některých školních letech však údaje o počtu žáků zcela chybí. Liší se také počty žáků zapsaných do školní matriky a počty žáků, kteří školu skutečně navštěvovali (někteří plnili svou povinnou školní docházku v jiné škole, jiní byli ze zdravotních důvodů zproštěni povinné školní docházky, některé děti byly vyučovány doma). Proto jsou počty žáků uvedené v tabulce (viz seznam příloh) považovány spíše za orientační.

Sledovat vývoj počtu žáků zdejší školy bylo velmi zajímavé a v mnohém překvapivé, srovnáme-li je s údaji z posledních let. První záznamy o stavu žactva v kronikách najdeme v zápisu ze školního roku 1877/78. Udávají, že do školy v Chlumu u Sedlčan docházelo 317 žáků. Svého maxima dosahovaly stavy žactva dle dostupných údajů koncem 19. století.

Počet žáků značně převyšoval dosavadní kapacitu školy, počátkem školního roku 1893/94 čítala chlumská škola 370 dětí, I. a II. třída 180 žáků, III. a IV. třída 190 žáků. Dle údajů mohla každá třída pojmout 80 žáků. Jedna učebna se nacházela v budově školy, druhá v bývalé vinopalně. Výuka tak početných spojených 4 tříd ve dvou místnostech byla nadále neúnosná. Místo celodenního vyučování byla proto zavedena střídavá výuka, v jedné učebně se ob den střídala I. a II. třída, v druhé učebně III. a IV. třída. Když byly konečně dokončeny a schváleny plány, mohla být zahájena tolik potřebná přístavba. Na základě vypsání konkurzu byla provedena pod vedením stavitele p. Nováka v období od 20. června do 19. listopadu 1893. Celkové náklady dosáhly 14 745 korun 74 haléřů. Největší část uhradila obec Nalžovice, zbytek pak přiškolené obce. V listopadu 1893 byly dokončeny práce na přístavbě a přichystáno její vysvěcení. Od 2. ledna následujícího roku se konečně

začalo vyučovat ve čtyřech třídách nové budovy, střídavá výuka v bývalé vinopalně byla ukončena. Záměr rozšířit školu o další třídu byl nejprve zamítnut.

Po roce 1900 se počet žáků stále ještě pohyboval okolo tří set, po roce 1921 však začal klesat pod 300. Během pouhých tří let došlo k rapidnímu úbytku žáků. Ještě ve školním roce 1920/21 docházelo do školy 306 žáků, avšak už ve školním roce 1923/24 to bylo už jen 204 žáků, tedy o celou jednu třetinu méně, což mělo za následek spojování jednotlivých ročníků. Po dalších sedm let nepřekročil počet žáků 200. Vzhledem k nízkému počtu žáků byly I. a II. třída ve školním roce 1923/24 prozatím spojeny v jednu. Naopak IV. třída byla přeplněna (79 žáků), tudíž bylo zažádáno o zřízení pobočky, čemuž bylo v lednu následujícího roku vyhověno.

Pro třídy obecné školy byl stanoven maximální počet žáků na třídu. Pokud byl tento limit překročen, byla ve škole otevřena další třída, většinou jako tzv. zatímní pobočka při přeplněné třídě. Pokud fungovala zatímní pobočka při téže třídě po dobu tří školních let, změnila se posléze na třídu definitivní. Muselo být určeno, zda bude tato třída fungovat jako třída postupná, nebo pobočná (vedlejší, paralelní).⁶⁰

Od 1. září 1927 se vyučovalo ve čtyřech třídách. V následujícím školním roce bylo při II. třídě povoleno otevřít zatímní pobočku. Později však bylo nařízeno její zrušení, proti čemuž se škola odvolala a navrhla dočasně spojit kvůli nízkému počtu žáků III. a IV. ročník. Odvolání bylo zamítnuto.

Od 1. září školního roku 1928/29 byla při škole povolena zatímní pobočka při II. třídě, která však byla posléze novým výnosem zrušena. Škola podala ministerstvu školství odvolání proti zrušení pobočky a současně návrh dočasně spojit III. a IV. třídu kvůli nízkému počtu žáků. Odvolání však bylo zamítnuto. Ve školním roce 1929/30 docházelo do školy 183 dětí, z toho 93 hochů a 90 dívek. Vzhledem k vysokému počtu žáků zapsaných do II. třídy bylo zažádáno o zřízení dočasné pobočky při druhé třídě. Bylo nařízeno spojení druhého oddělení II. třídy se IV. třídou, od 10. září se začalo vyučovat ve spojených třídách.

Od školního roku 1931/32 začalo množství žáků opět stoupat. Zemská školní rada vyhlásila na zdejší školu pro tento školní rok jednu postupnou zatímní třídu. Pro ni bylo zavedeno

⁶⁰ Hoštička, 2013

jedno místo zatímního učitele. Na začátku školního roku 1932/33 měla škola 6 tříd s 229 žáky. IV. třída sídlila v budově p. V. Tomáška, rolníka v Chlumu v č. p. 49. Při III. třídě byla zavedena zatímní pobočná třída. Dočasná pobočná třída byla zřízena i při II. třídě. Od začátku školního roku 1933/34 byly ve škole zavedeny dvě pomocné zatímní třídy. Jedna ze zatímních pobočných tříd byla změněna na definitivní. Výrazně pak vzrostl počet žáků od září 1935, kdy byla v Chlumu vedle obecné školy otevřena také škola měšťanská. Po otevření měšťanské školy měla obecná škola 4 definitivní postupné třídy a jednu definitivní pobočnou třídu, měšťanská škola otevřela nejprve jednu třídu s pobočkou, následně i II. postupnou definitivní třídu. V případě dostatečného zájmu žáků měla od začátku dalšího školního roku začít fungovat i další třída. Školní rok 1935/36 byl zakončen 27. června 1936 s 90 žáky.⁶¹ „*Žáci, propuštění ze školy, shromáždili se v kreslárně, kdež za přítomnosti všech učitelů se s nimi rozloučil ředitel školy jako s prvními dětmi, které vycházejí z nové měšťanské školy v Chlumu.*“⁶²

Ve školním roce 1936/37 byla na žádost místní školní rady otevřena třetí definitivní postupná třída. V tomto školním roce byly tedy otevřeny tři definitivní postupné třídy, žádná zatímní pobočka. Měšťanské školy fungovaly obdobně jako školy obecné. Byly tvořeny třemi třídami navazujícími na pátý ročník obecné školy. I zde byl stanoven limit žáků na třídu, při jeho překročení bylo nutno zřídit zatímní pobočku, která se po případném tříletém trvání měnila v pobočku definitivní (paralelní). V případě poklesu žáků pod stanovený limit bylo možno třídu zrušit.⁶³ Od 1. listopadu 1941 začala v Chlumu fungovat Lidová škola hospodářská s 45 žáky ve věku od 14 do 16 let.

Od 1. listopadu 1943, když byla oblast Sedlčanska vystěhována Němci, byla zdejší obecná škola zcela zrušena a měšťanská škola byla přesunuta do Dublovic. Tam docházelo téměř 100 žáků. Po dvou letech se vyučování v chlumské obecné škole opět rozeběhlo, přesněji od 16. listopadu 1945. Měšťanská škola byla otevřena až od počátku roku 1946. Pro nízký počet zájemců pak byla měšťanská (nyní střední) škola pro školní rok 1949/50 dočasně zrušena, zachovány zde zůstaly pouze 2 ročníky jako pobočky střední školy v Sedlčanech. Od školního roku 1951/52 se národní a střední škola sloučily v tzv. devítiletku a počet žáků spíše

⁶¹ Pamětní kniha pro obec Nalžovice a školu v Chlumu u Sedlčan, 1914-1952

⁶² Kronika měšťanské školy v Chlumu 1935-1940

⁶³ Hoštička, 2013

jen výjimečně přesáhl 200, naposledy ve školním roce 1962/1963. Stav žactva postupně klesal a pohyboval se v průměru okolo 150. Od školního roku 1981/82 se na dobu přibližně deseti let zvýšil, ale od školního 1991/92 má počet žáků setrvalou sestupnou tendenci. Ve školním roce 2000/01 evidovala chlumská škola naposledy přes 100 žáků, konkrétně 104. V posledních letech se stav žáků pohyboval stabilně okolo 82, mírně vzrostl (na 89) na začátku školního roku 2015/16, navíc se v průběhu roku 2 žáci přistěhovali. I když bohužel chybí údaj ze školního roku 1915/16, srovnáme-li současný počet žáků s počtem žáků přibližně před 100 lety, je nynější počet žáků třetinový, tedy přibližně 10 žáků v každém ročníku.

4.6 Zařízení pro předškolní děti

Co se týče péče o předškolní děti, v sedlčanském okrese vznikla první tzv. „opatrovna“ pro malé děti v Radíči v roce 1896, o jejíž zřízení se zasloužil velkostatkář E. Kahlberg (jinde uváděný jako Kallberg). Zpočátku sloužila dětem zaměstnanců jeho velkostatku, později do ní docházely i děti ostatních občanů z Radíče i okolních osad. V prvním roce využívalo opatrovnu 26 dětí. Postupně však zájem o její služby upadal, až ji její zakladatel roku 1901 zrušil a nechal budovu přestavět na byty. Na dobu od 15. července do 15. srpna 1939 byl při zdejší obecné škole zřízen prázdninový „útulek“ pro děti mladší 6 let. Opatrovna také fungovala v Sedlčanech od roku 1898.

První zařízení pro děti mladšího školního věku začalo v Chlumu při škole poprvé fungovat od 1. prosince 1947 jako oddělení mateřské školy v Sedlčanech, již řídil A. Kratochvíl. Chlumská školka čítala 23 dětí, první zdejší učitelkou se stala V. Horová a po ní J. Petrů. Od dubna 1948 byla v Nalžovicích zřízena samostatná mateřská škola. Jejím správcem byl určen řídící učitel obecné školy K. Rabiška. Od začátku školního roku 1950/51 však bylo rozhodnuto dočasně zrušit oddělení mateřské školy. Školka byla uvedena do provozu opět od 1. ledna 1957 a od pololetních prázdnin bylo pro děti z mateřské školy zavedeno školní stravování (a zároveň i pro školní děti).

V září 1982 byla v Nalžovicích slavnostně otevřena druhá třída mateřské školy, kterou zbudovalo JZD Radíč jako svou podnikovou školku. V průběhu jara zvelebovali brigádníci zahradu, kterou děti z MŠ využívaly pro pohybové aktivity a hry. Do budoucna byla plánována přestavba sousedního domu, kde by mohla vzniknout ještě další třída, a tak by se

mateřská škola mohla sloučit do jedné budovy. Rovněž se uvažovalo o přístavbě pro kuchyň, aby se jídlo nemuselo do Nalžovic dovážet ze školní kuchyně z Chlumu. Ing. Hončíkovi bylo zadáno vypracovat návrh na přestavbu rodinného domku pro potřeby MŠ.

Od 1. září 1990 nebyly děti zapsané do mateřské školy rozděleny do jednotlivých oddělení podle věku, jak bylo doposud zvykem, ale podle dohody s rodiči – např. sourozenci byli zařazeni společně do jedné třídy apod. Do konce roku 1990 byla mateřská škola v Nalžovicích provozována Zemědělským družstvem Radíč. Od počátku následujícího kalendářního roku se provozovatelem celé mateřské školy stal OÚ Nalžovice. Budova MŠ v Nalžovicích však i nadále zůstala majetkem ZD, OÚ si ji pouze pronajímal.

V průběhu srpna a září 1991 proběhlo přestěhování mateřské školy ze školní budovy do Nalžovic. Rovněž byla na školní zahradu MŠ do Nalžovic převezena zahradní „buňka“, která sloužila jako sklad hraček. Od 1. září 1991 byla tedy zrušena třída MŠ v budově základní školy a uvolněná učebna byla využita pro I. třídu. Tak přestala existovat Mateřská škola Chlum u Sedlčan s elokovaným pracovištěm v Nalžovicích, nyní fungovala Mateřská škola Nalžovice s celkovou kapacitou 30 dětí (15 v každé třídě).

Ovšem již během letních prázdnin roku 1993 se chystalo stěhování z Nalžovic zpět do bývalých prostor MŠ v budově ZŠ. Provoz mateřské školy v Nalžovicích byl pro OÚ Nalžovice nadále finančně neúnosný a ZD Radíč, od něhož si OÚ objekt pronajímal, plánovalo další zvyšování nájmu. Na základě jednání školského úřadu a obecního úřadu bylo rozhodnuto o navrácení MŠ Nalžovice do budovy školy na Chlumu.

Ve školním roce 1993/94 tedy fungovala pouze jedna třída mateřské školy. S tím souviselo snížení počtu pracovních sil a kapacity MŠ. V této době bylo do školky zapisováno maximálně 25 dětí. Návrat do prostor školy neprobíhal zcela hladce. Svědčí o tom zápis učitelky MŠ J. Bulínové v kronice mateřské školy: *„ZŠ nás však nepřijala s otevřenou náručí, ale spíše jako nevíтанé vetřelce. Snad se časem hroty vzájemné nechuti obrousí a soužití bude přece jen možné.“*

S platností od 1. ledna 2003 se mateřská škola stala součástí právního subjektu Základní škola a Mateřská škola Chlum, okres Příbram. Do funkce ředitelky byla jmenována

O. Synková. Po jejím odchodu do důchodu na konci školního roku 2005/06 se na základě konkurzního řízení stal novým ředitelem O. Novotný. Ve školním roce 2008/09 se k zápisu do MŠ dostavilo celkem 37 dětí, tedy mnohem více, než mohla kapacita mateřské školy pojmout. Aby škola mohla vyhovět zvýšenému zájmu rodičů o zápis dětí do zdejší MŠ, bylo rozhodnuto rozšířit školku o další třídu, která by byla určena pro předškolní děti. Během letních prázdnin roku 2009 byla upravena učebna bývalé I. třídy a vznikl zde prostor pro třídu předškoláků s kapacitou 10 žáků. Kapacita obou tříd (celkem 35) byla maximálně naplněna. Od školního roku 2009/10 fungovala tedy mateřská škola se dvěma třídami. Nově vzniklá třída má pouze dopolední provoz, po obědě předškolní děti přecházejí do prostorově i kapacitně lépe vyhovující kmenové třídy. Ve školním roce 2011/12 byl provoz MŠ prodloužen na dobu od 6:30 do 16:30.

Novou ředitelkou ZŠ a MŠ se od srpna 2013 stala J. Procházková. Pro rok 2013/14 byla na žádost ředitelky navýšena kapacita mateřské školy na 36 míst. Zájem o umístění dítěte do MŠ však stále převyšoval kapacitní možnosti. Na základě jednání ředitelky školy, zřizovatele školy a Krajské hygienické stanice Středočeského kraje bylo zahájeno řízení pro rozšíření dosavadní kapacity MŠ. V průběhu letních prázdnin roku 2014 byly v budově školy provedeny stavební úpravy, které umožnily od začátku školního roku 2014/2015 navýšit kapacitu mateřské školy na současných 50 dětí.⁶⁴

5 Závěr

Cílem práce bylo na základě prostudovaných materiálů zdokumentovat vývoj školství v Chlumu u Sedlčan a zaměřit se zejména na proměny školní budovy, na počty žáků a na fungování předškolního zařízení. První kapitola se věnuje historii a současnosti celé obce

⁶⁴ Kronika mateřské školy, 1982-2014

Nalžovice, jelikož jsem považovala za nutné zmínit se o geografické a historické propojenosti Chlumu a Nalžovic. V další kapitole jsem popsala počátky vývoje školství na Sedlčansku a v blízkém okolí. Počet škol tehdy mnohonásobně převyšoval ten současný, i v malých osadách fungovala alespoň jedna třída či pobočka. V dnešní době funguje z těchto škol už jen minimum. Následující kapitola shrnuje historii zdejší školy od jejích prvopočátků po současnost, zaměřuje se zejména na vývoj budovy školy, na proměny její kapacity, změny v počtu žáků a na fungování zařízení pro předškolní děti.

Práce s archiváliemi byla velice zajímavá, možná proto, že se týkala prostředí, které je mi blízké, ale zároveň také mnohdy náročná. Zejména ručně psané nejstarší kroniky byly místy hůře čitelné. Některé jejich části byly dokonce psány v německém jazyce a dešifrovat tyto texty bylo pro mě téměř nemožné. Kroniky neobsahovaly pouze zápisy, jejich součástí byly mnohdy také fotografie, výstřižky z novinových článků, pozvánky na schůze či plakátky zvoucí na divadelní představení, často však také zprávy o úmrtí zdejších vyučujících. Nedílnou součástí všech kronik byly životopisy nově příchozích učitelů.

Nutno podotknout, že jsem byla překvapena množstvím archivních materiálů, jež se podařilo dochovat. Pozoruhodné bylo sledovat, jak se zápisy v kronikách proměňují dle zapisovatelů, ale také především v závislosti na době. Zejména texty z dob totalitních režimů byly poplatné své době a vykazovaly určitý schematismus a stereotyp. Kroniky, byť školní, dobře zachycují všechny významné události své doby, díky nimž si dané období lze lépe představit. Z některých válečných let zápisy v kronikách chyběly a byly zpětně doplněny. Školní kroniky i kroniky obecní psali vždy učitelé místních škol. Kromě toho jim byly svěřovány další rozličné funkce, například při volbách fungovali jako zapisovatelé či sčítací komisaři. Byli také zakladateli a vedoucími nejrůznějších spolků atd. Ze záznamů je patrné, že se školní život řídil zpočátku především církevními záležitostmi (zkoušky z náboženství, mše, biřmování apod.). Později byla vzdělávací a výchovná práce zaměřena k významným výročím a událostem dané doby. Např. v době do roku 1918, kdy byl vyhlášen samostatný československý stát, pořádaly školy oslavy související s osobou císaře a krále a celým Rakouskem-Uherskem. Následně byla oslavována naše samostatnost a zejména osobnost T. G. Masaryka. Později však bylo nutno přeorientovat se na Sovětský svaz a na J. V. Stalina, V. I. Lenina, na výročí Velké říjnové socialistické revoluce, založení KSČ apod. Po revoluci

v roce 1989 došlo v závislosti na změnách režimu i k razantním změnám ve školství a v celkovém pojetí školy jako takové. Od té doby už nebyly záznamy ve školních kronikách již tak obsáhlé a později se mnohde přestaly kroniky vést. Tak tomu bylo i ve škole v Chlumu, zápisy v kronice končí školním rokem 1994/95, poté se začaly elektronicky zpracovávat tzv. výroční zprávy o činnosti a hospodaření školy v daném školním roce. Nevím, jaká je situace v ostatních školách, ale u nás byla kronikářská tradice obnovena rokem 2013/14 současnou ředitelkou školy.

Práce se také zaměřila na proměňující se podobu školní budovy. V prvopočátcích se vyučovalo v chalupách, stálá školní budova neexistovala. Škola jako taková byla v Chlumu zřízena koncem 18. století a postupem času se z ní stala jedna z nejlepších škol na Sedlčansku. Na konci 19. století do ní docházelo více než 300 žáků, což se v dnešní době zdá až neuvěřitelné. Během své existence prošla škola mnohými změnami, vystřídala se v ní celá řada pracovníků, několikrát změnila svůj název a na krátkou dobu byla v období druhé světové války dokonce zrušena. I přes všelijaké obtíže se však škola v Chlumu zachovala až dodnes. I když s třetinovým počtem žactva, je dle možností a aktuálních potřeb neustále modernizována a otevřena všem dětem. Ačkoliv počet žáků základní školy již dlouhá léta nestoupá nad 100, v posledních letech se enormně zvýšil zájem o místa v mateřské škole, jež rovněž sídlí v budově školy.

6 Seznam použitých informačních zdrojů

Primární zdroje

Kronika mateřské školy (1982-2014)

Kronika měšťanské školy v Chlumu (1935-1940), CD-ROM, Státní okresní archiv Příbram. Nepublikováno.

Kronika školy chlumské (1862-1895), CD-ROM, Státní okresní archiv Příbram. Nepublikováno.

Kronika školy v Chlumu (1895-1926), CD-ROM, Státní okresní archiv Příbram. Nepublikováno.

Kronika školy v Chlumu (1926-1951), CD-ROM, Státní okresní archiv Příbram. Nepublikováno.

Matrika školy (1931/32, 1941/42)

Městské muzeum Sedlčany, *Kniha cti pro školu chlumskou* (1837), i. č. D566

Pamětní kniha pro obec Nalžovice a školu v Chlumu u Sedlčan (1914-1952)

Státní okresní archiv Příbram (SOAP), fond 324 Základní škola Chlum u Sedlčan, *Konferenční protokoly* (1871-1894), i. č. 5.

Státní okresní archiv Příbram (SOAP), fond 324 Základní škola Chlum u Sedlčan, *Protokol porad učitelských* (1910-1920), i. č. 6.

Státní okresní archiv Příbram (SOAP), fond 324 Základní škola Chlum u Sedlčan, *Zápisník o stravování chudých* (1905-1916), i. č. 12.

Státní okresní archiv Příbram (SOAP), fond 324 Základní škola Chlum u Sedlčan, *Třídní katalog*, i.č. 14.

Státní okresní archiv Příbram (SOAP), fond 324 Základní škola Chlum u Sedlčan, *Zpěvník pro školu* (1857), i. č. 17.

Státní okresní archiv Příbram (SOAP), fond 324 Základní škola Chlum u Sedlčan, *Třídní výkazy* (1891-1898), i. č. 63-76.

Školní kronika (1940-1944), CD-ROM, Státní okresní archiv Příbram. Nepublikováno.

Školní kronika (1940-1960), CD-ROM, Státní okresní archiv Příbram. Nepublikováno.

Školní kronika (1960-1962), CD-ROM, Státní okresní archiv Příbram. Nepublikováno.

Školní kronika (1960-1975), CD-ROM, Státní okresní archiv Příbram. Nepublikováno.

Školní kronika (1975-1995)

Školní kronika (2013-2015)

Výroční zpráva ZŠ a MŠ Chlum. Chlum: ZŠ a MŠ Chlum, za školní rok 1995/96 až 2014/2015

ZŠ a MŠ Chlum. Výroční zpráva o činnosti školy za školní rok 1995/1996 – 2008/2009

ZŠ a MŠ Chlum. Výroční zpráva o činnosti školy za školní rok 2010/2011 [online]. 2011. [citováno 6. 4. 2015]. Dostupné z WWW: <http://zsamschlum.cz/files/vyrocní_zprava-zs-2011.pdf>.

ZŠ a MŠ Chlum. Výroční zpráva o činnosti školy za školní rok 2011/2012 [online]. 2012. [citováno 6. 4. 2015]. Dostupné z WWW:<http://zsamschlum.cz/files/vyrocní_zprava-zs-2012.pdf>.

ZŠ a MŠ Chlum. Výroční zpráva o činnosti školy za školní rok 2012/2013 [online]. 2013. [citováno 6. 4. 2015]. Dostupné z WWW: <http://zsamschlum.cz/files/vyrocní_zprava-zs-2013.pdf>.

ZŠ a MŠ Chlum. Výroční zpráva o činnosti školy za školní rok 2013/2014 [online]. 2014. [citováno 6. 4. 2015]. Dostupné z WWW:<http://zsamschlum.cz/files/vyrocní_zprava-zs-2014.pdf>.

ZŠ a MŠ Chlum. Výroční zpráva o činnosti školy za školní rok 2014/2015 [online]. 2015. [citováno 6. 4. 2015]. Dostupné z WWW:<http://zsamschlum.cz/files/vyrocní_zprava-zs-2015.pdf>.

Sekundární zdroje

HABART, Č. *Sedlčansko, Sedlecko a Voticko: popis a dějiny krajiny mezi stříbropěnnou Vltavou a památným Blaníkem a vyličení života jejího lidu.* 1. vyd. Sedlčany: Nákladem

radnic v Sedlčanech, Sedlci-Prčici a Voticích vydal AlfaPrint Sedlčany, 1994. ISBN 80-901734-0-3.

HABART, Č. *Sedlčansko, Sedlecko a Voticko: popis a dějiny krajiny mezi stříbropěnnou Vltavou a památným Blaníkem a vyličení života jejího lidu*. 2. vyd. Praha: Pražská edice, 1998. ISBN 80-901509-6-9.

HOŠTIČKA, J. *Ředitel školy v období první republiky (1918-1938)*. (Bakalářská práce) Praha: Univerzita Karlova, 2013. 63 s.

JUŘÍK, J. Albertovy skály, stezka Drbákov. *Nika: časopis o přírodě a ochraně životního prostředí*. Praha: Občanské sdružení Centrum environmentálních studií, 2012, s. 34-35. ISSN ISSN 0862-514X.

SOMR, M. a kol. *Dějiny školství a pedagogiky*. Praha: SPN, 1987. ISBN 80-211-0182-2.

ŠAFRÁNEK, J. *Vývoj soustavy obecného školství v království českém od roku 1796-1895*. Příspěvek k dějinám českého vyučování. Praha: Nakladatel F. Kytka, 1987.

ŠANDEROVÁ, Jadwiga. *Jak číst a psát odborný text ve společenských vědách*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2005. ISBN 80-86429-40-7.

ŠVAŘÍČEK, R., ŠEĐOVÁ, K. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-313-0.

VALISOVÁ, A., KASÍKOVÁ H. *Pedagogika pro učitele*. 2., rozš. a aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2011. ISBN 978-80-247-3357-9.

VÁŇOVÁ, R. *Vývoj počátečního školství v českých zemích*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1986.

VESELÁ, Z. *Vývoj českého školství*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1988.

7 Seznam příloh

Příloha 1 – Mapa regionu

Příloha 2 – Historický pohled na školu

Příloha 3 – Současná podoba školní budovy

Příloha 4 - Zlatá kniha (Kniha cti), zakoupená A. Wangem, rok 1837

Příloha 5 – Ukázka ze zápisu z učitelské porady, rok 1916

Příloha 6 – Titulní strana školní kroniky z období 1940-1960

Příloha 7 – Přehled počtu žáků

Přílohy

Příloha 1 – Mapa regionu - Sedlčanskem na kole (Sdružení obcí Sedlčanska, 2009)

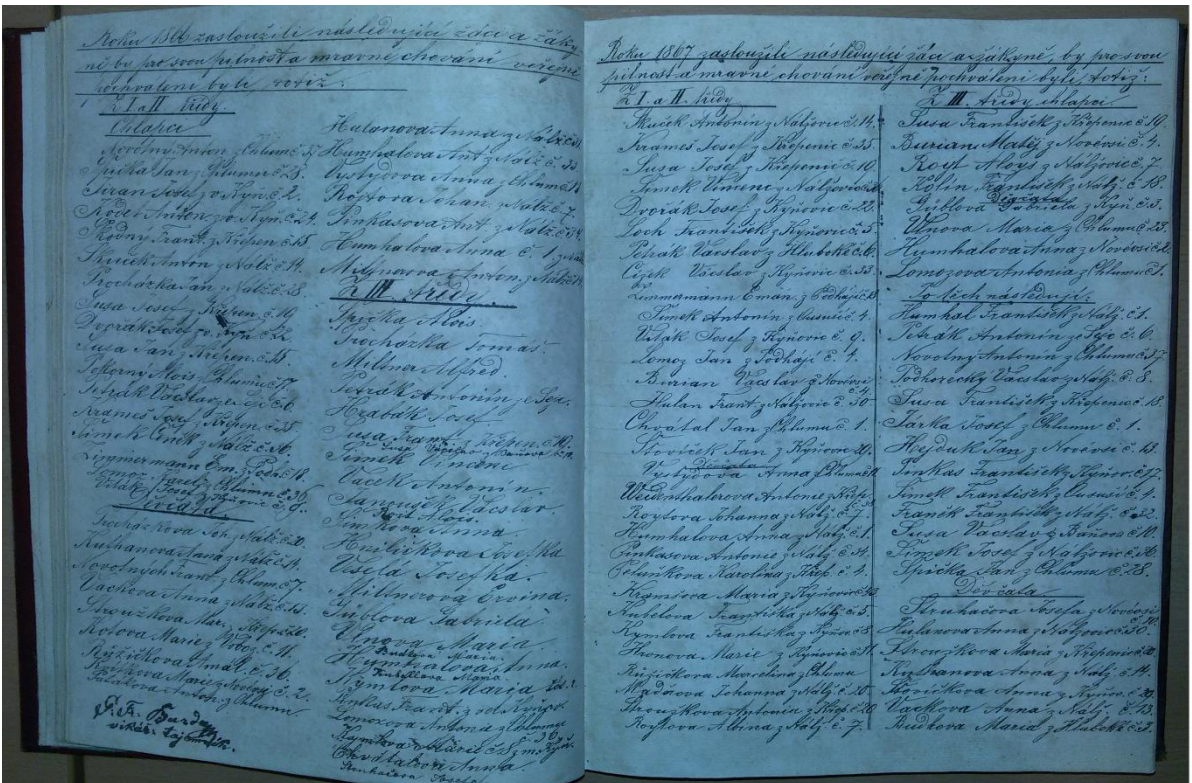
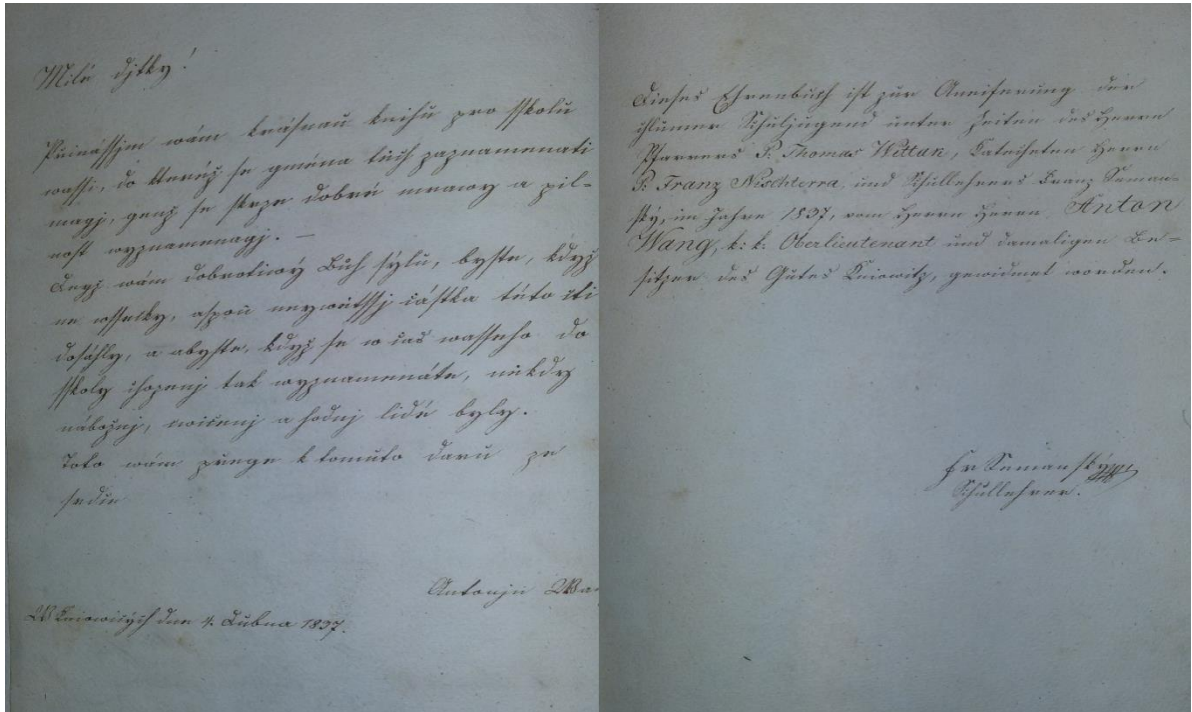
Příloha 2 – Historický pohled na školní budovu

Příloha 3 – Současná podoba školní budovy

Příloha 4 – Zlatá kniha (Kniha cti), zakoupená A. Wangem, rok 1837

Protokol

sepsaný při mimořádné poradě stnu
učitelůho dne 17. května 1916 za př.
tommosti podepsaných.

Poiad.

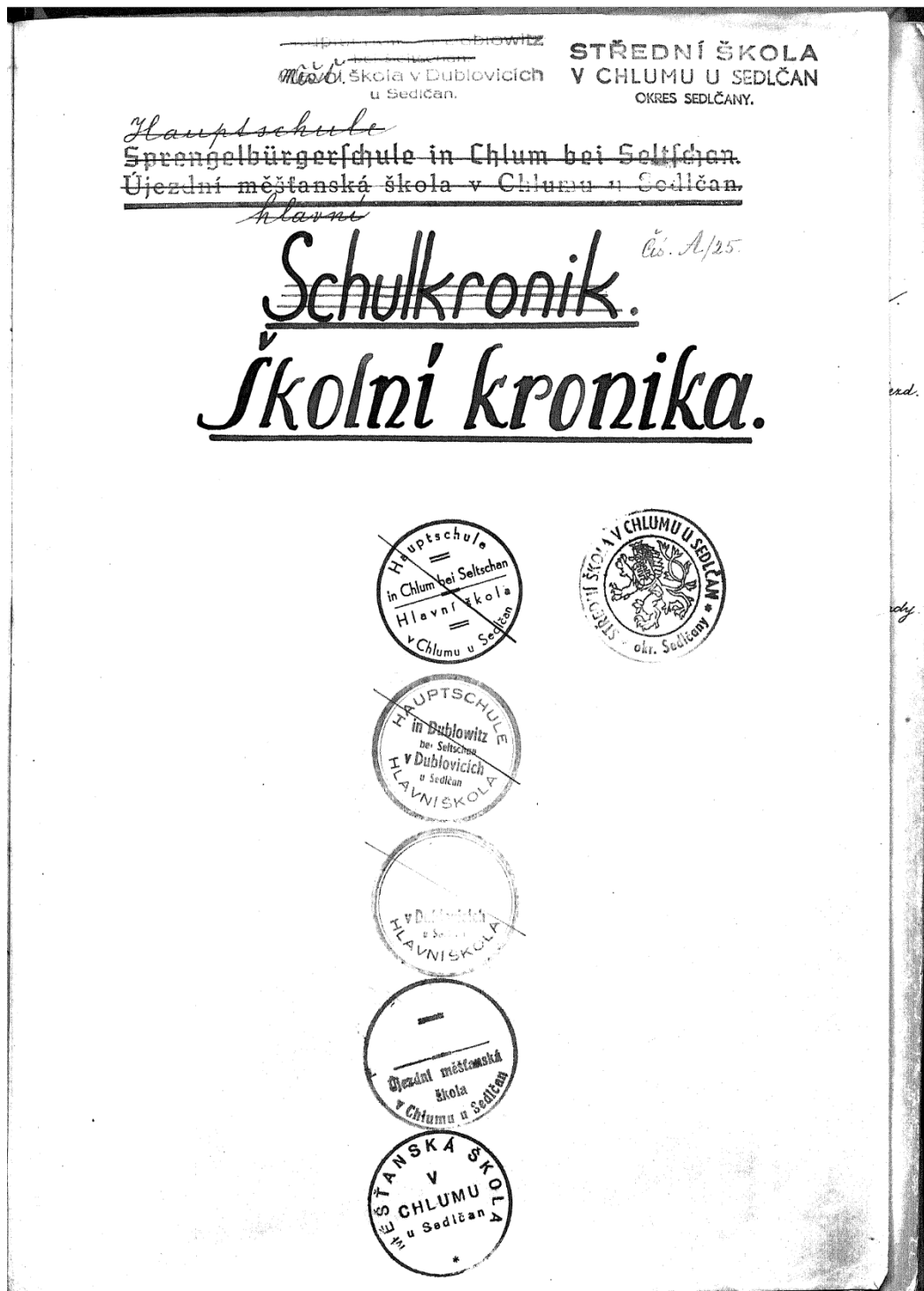
- 1) Práda volána na základě úvahy
před učitelem Viléma Dorta. Členové vydali
zemědělnému poslední počtu povstáními.
2) Poslední protokol přičten
3) Kol. Traut. Kýmli převeze vyučování
a 1. třídy; v ostatních třídách vyučování
zůstane neměnné. Správa školy zůstane
v r. okr. šk. radě nástoupní Kol. Traut.
Kýmli / od 19/5. 1916.
4) Správu školy pověřen nejstarší člen
storu učitelstvího Ant. Bulan po čas
váčky až do definitivního obzoru.
5) O převedení věšních úředních knih
bude rozhodn 18 května 1916 podrobný
protokol, jehož opis bude zaslán v r.
okresní šk. radě na předsednost storu
učitelstvího, předsedy místní šk. rady,
místní šk. kol. dorozce a odory
po zemědělné p. Julie Dortové.
6) Rozhodn. II. rak. vál. půjčky.
Paul Krása a 1. tř. --- uplat. 500 Kč půjčka.
7) Votní návrhy.
Stor učitelstvího zakoupil vlnu na rakev
zemědělné p. před. uč. V. Dorta za 19 Kč;
na obnos přispěl každý člen storu
stejným dílem.

H' rid. uc.
V. Dort

Upravení
sk
výučování.

Pravdě
správy školy

IV. val.
půjčka.

Příloha 7 – Přehled počtu žáků

Školní rok	Počet žáků
1877/1878	317
1878/1879	327
1879/1880	323
1880/1881	334
1881/1882	355
1882/1883	345
1883/1884	349
1887/1888	365
1889/1890	367
1892/1893	344
1893/1894	370
1894/1895	379
1899/1900	355
1907/1908	310
1908/1909	326
1909/1910	303
1910/1911	287
1912/1913	300
1913/1914	281
1917/1918	303
1918/1919	299
1919/1920	308
1920/1921	306
1921/1922	274
1922/1923	256
1923/1924	204
1924/1925	167
1925/1926	157
1926/1927	146
1927/1928	141
1928/1929	157
1929/1930	183
1930/1931	192
1931/1932	207
1932/1933	229
1933/1934	240
1934/1935	244
1935/1936 ⁶⁵	189 obecná škola, 91 měšťanská škola, celkem 280
1936/1937	187 obecná škola, 105 měšťanská škola, celkem 292

⁶⁵ Od počátku školního roku 1935/36 byla v Chlumu otevřena měšťanská škola.

1937/1938	183 obecná škola, 96 měšťanská škola, celkem 279
1938/1939	172 obecná škola, 102 měšťanská škola, celkem 274
1939/1940	159 obecná škola, 118 měšťanská škola, celkem 277
1940/1941 ⁶⁶	146 obecná škola, 114 měšťanská škola, celkem 260
1941/1942 ⁶⁷	121 obecná škola, 123 hlavní škola, celkem 244
1942/1943	133 obecná škola, 98 hlavní škola, celkem 231
1943/1944 ⁶⁸	132 obecná škola, 90 hlavní škola, celkem 222
1943/44	94 hlavní škola v Dublovicích
1944/1945	96 hlavní škola v Dublovicích
1945/1946 ⁶⁹	107 obecná škola v Chlumu, 76 hlavní škola, celkem 183
1946/1947	98 obecná škola, 84 hlavní škola, celkem 182
1947/1948	108 obecná škola, 64 hlavní škola, celkem 172
1948/1949 ⁷⁰	104 národní škola, 64 střední škola, celkem 168
1949/1950 ⁷¹	97 národní škola
1950/1951 ⁷²	90 národní škola, 83 střední škola, celkem 173
1951/1952 ⁷³	181
1952/1953	146
1953/1954 ⁷⁴	176
1954/1955	181
1955/1956	185
1958/1959	200
1959/1960	199
1960/1961	193
1961/1962 ⁷⁵	207
1962/1963	208
1963/1964	197
1964/1965	189
1965/1966	193

⁶⁶Dle nařízení byla provedena změna v názvu školy, nyní nesla škola označení Volksschule in Chlum/Obecná škola v Chlumu.

⁶⁷Podle vládního nařízení byly dosavadní měšťanské školy označovány jako „hlavní“.

⁶⁸Na základě rozhodnutí vládního komisaře pro zabrané obce se hlavní škola v Chlumu přesouvá od 1. listopadu 1943 do Dublovic, obecná škola v Chlumu byla zrušena.

⁶⁹16. listopadu 1945 byla opět obnovena obecná škola v Chlumu. Hlavní škola začala fungovat až od počátku roku 1946.

⁷⁰Podle zákona o jednotné škole byly dosavadní obecné školy od roku 1948 přejmenovány na školy národní a měšťanské školy na školy střední.

⁷¹Střední škola byla pro nízký počet žáků dočasně zrušena. 1. a 4. ročník střední školy museli zdejší žáci navštěvovat v Sedlčanech. Na chlumské střední škole byl v tomto školním roce otevřen pouze 2. a 3. ročník jako pobočky střední školy v Sedlčanech.

⁷²Od 1. srpna 1950 byly v Chlumu opět otevřeny 4 ročníky střední školy.

⁷³Národní a střední škola byla sloučena v tzv. „devítiletku“.

⁷⁴Od počátku školního roku 1953/54 začala v Chlumu fungovat podle nového školského zákona z dubna 1953 nově zřízená osmiletá střední škola se sedmi třídami.

⁷⁵Od 1. 9. 1961 nesla škola v Chlumu označení Základní devítiletá škola v Chlumu, p. Nalžovice, okr. Příbram. Poprvé měla 9 tříd.

1966/1967	185
1967/1968	186
1968/1969	192
1969/1970	171
1970/1971	176
1971/1972	167
1972/1973	155
1973/1974	160
1974/1975	156
1975/1976	154
1976/1977	153
1977/1978	150
1978/1979	154
1979/1980	151
1980/1981	149
1981/1982	164
1982/1983	165
1983/1984	172
1984/1985	175
1985/1986	178
1986/1987	177
1987/1988	176
1988/1989	176
1989/1990	175
1990/1991	167
1991/1992	164
1992/1993	147
1993/1994	145
1994/1995	134
1995/1996	131
1996/1997	133
1997/1998	119
1998/1999	110
1999/2000	102
2000/2001	104
2001/2002	96
2002/2003 ⁷⁶	84
2003/2004	85
2004/2005	85
2005/2006	90

⁷⁶ Ke dni 1. 1. 2003 byla obcí Nalžovice zřízena příspěvková organizace ZÁKLADNÍ ŠKOLA A MATEŘSKÁ ŠKOLA CHLUM, OKRES PŘÍBRAM, která sdružovala čtyři samostatné úseky: základní školu, mateřskou školu, školní jídelnu a školní družinu. Doposud zdejší ZŠ fungovala jako Základní škola Chlum u Sedlčan a byla zálohovou organizací Okresního úřadu Příbram. Zřizovatelem školy byla obec Nalžovice.

2006/2007	92
2007/2008	91
2008/2009	84
2010/2011	82
2011/2012	82
2012/2013	82
2013/2014	82
2014/2015	83
2015/2016	89